

ZIVLJENJE IN SVET

1 9 L 9 U B L 9 A N A 4

Štev. 19

8. maja.

Knjiga 11«

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČEŠKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1% dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NAČELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA št. 19: Ignotus: Materinstvo. — Dr. Ceremo: Znanost v vsakdanjem življenju. — Sedem zmot. — I. Vrhovnik: Ob 50letnici Gregorčičeve Zlate knjige. — Novo Shakespearejevo gledališče v Stratfordu. — Ivan Podržaj: Bedakova osveta (Nadaljevanje). — Kanada. — Vojteh Lindtner: Mavrahi. — Spoznaj samemga sebe! — Odkritje novih grobov v Egiptu. — Japonska v sliki in besedi. — Zakaj umetno hranjeni dojenčki slabo uspevajo. — Mednarodno mesto šanghaj. — Šah. — Vtihotapljeni monarh. — Red v otroški izbi. — Kako je Kant skrbel za svoje zdravje. — Karikature. — Humor v slikah.

Kako je Kant skrbel za svoje zdravje

Našo dobo označujemo po pravici kot dobo sporitaie higijene. Gospodinje jedo po kalorijah in goje atletiko, ravnateljji in visoki dostojanstveniki skačejo čez vrvi in niartere mnogih otrok vedo pirav toliko o negi doce kot o rekordih v kritih prostorih. Umrljivost je jpadla, življenje, vsaj duševno, pa kljub tem-u ni pridobijo. Prejšnja higiena, iviseskozi nesportna, je bila razvoju duševnih amožnosti vsekakor bolj prikladna.

Zanimivo je, kako je skrbel za svoje telo mož velikih sposobnosti in neumrljivih del filozof Kant, ki je kljub nežni konstituciji ućakal visoko starost. Vsi zgodovinski viri so edini v tem, da je bil mož visok, suh in tenak kot trska, še sam je rad zbijal šale, češ da gotovega podaljška — kjer izgubi hrbet pošteno ime — sipioh nima, kar mu je v ostalem prav všeć, ker mu itak ne posveća nobene važnosti. Toda telo je bilo res šibko kot trs in treba je bilo mncigo previdnosti za njegovo ohranitev. Za dosego tega namena se je Kant oprijel najprej pravić strogega reda. Vstajal je dnevno — pogrni ali poleti — ob 5. zjutraj; dogajalo se je, da je bil vćasi še tako zaspan, da je prosil slugo, naj ga pusti počivati. Toda, ker m je Kant dal za takšne primere že prej primerna navodila, je moral neusmiljeno na noge. Kant Je spal po sedem in bij na siprehotu po dve uri ter si je tudi v ostalem do podrobnosti razdeO vsakdanje delo, odimor, prehrano in vse.

Ućenjak je jedel samo enkrat dnevno, in

je prišlo na vrsto suho sadje z raznimi prikladami, ribe in stroćnice... Za tem se je lottl pećenke. Zelo rad je imel Kant gorćCo, ki jo je moral imeti skoraj pri vsaki jedi, in maslo. Ker je sam rad jedel sir, mu je bilo všeć, če «o bili tudi njegovi gostje prijateljji sira. Kruh je bil na njegovi mizi ržen in dvakrat pećen.

Kant je imel pri jedi svojevrstne obićaje. Tako je n. pr. meso dobro zgriizel, izsesal sok in položil ostalo na kroćnik. Ta ostaneć je skušal sicer skriti z drobtinicami, toda kljub tamiu ni mogel zabrisati vtisa neokusnosti.

Kant ni ipil drugega koit vino fn vodo. Kdor je pil pivo, je po njegovem jedel, češ ker ima pivo preveć redinih snovi. Nekaj časa je veliki tilozof pdl mnogo vode. Ko je prenehal, mu je bil nos vedno premalo vlažen, tako da ui mogel nosljati tobaka. Zato je sklepal, da je treba telesu već >rokrote« in je začel redno jemati določeno kolićino vina, kar mu je zopet omogoćilo nosljanje. Robca, ki ga je potreboval pri kihanju, ni imel nikoli pni sebi, temveć na drugi mjiizi, tako da je moral sem in tja vstajati "in pretegovati ude.

Ozraćeje in vreme sta moćno vplivala na njegovo razpoloženje. Podnevi se je često oziral na zastavico, ki je kazala smer vetra; goste je. vselej skrbno spraševal za vreme ter s tega zelo bistroumno sklepal na svoje razpoloženje.

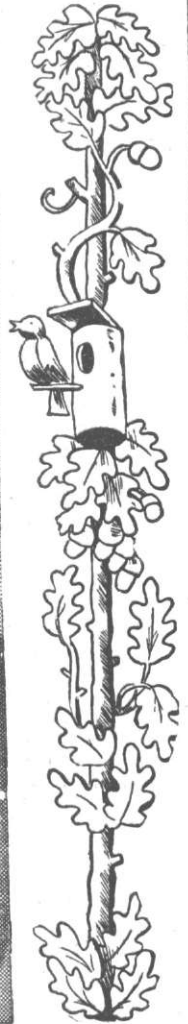
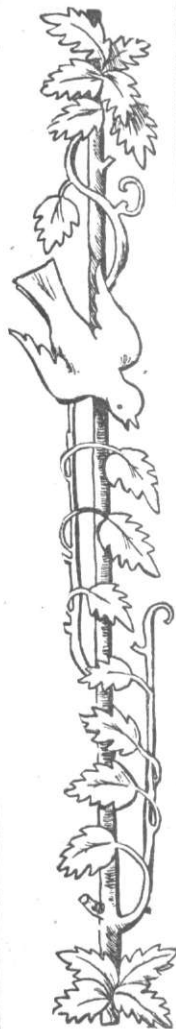
V najhujši zimi je spal v nezakurjeni sobi. Poleti; se je pokrival z lahko, jeseni

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 19.

LJUBLJANA, 8. MAJA 1932

KNJIGA 11.

Materinstvo

Ni bila napačna misel, da naj se določeni dan v letu posveti materi. Človeštvo prejšnjih

stoletij je potrebo, da neka svoja čuvstva in vzore polaga v sim* bolne like, izživljalo v čaščenju svet* nic in svetnikov. Danes se le-to ne goji v toliki meri kot nekoč; kakor marsikaj, je tudi to naš čas »racional* liziral« in posunil z nekdanjega osred* njega mesta globoko nazaj. Vendar tudi sedanja doba ne more živeti brez simbolnih vrednot; potreba vere in kulta je dobila docela nove, v primeri z nekdanjimi bolj razumske in korist* nostne oblike. Ellen Key je nekoč pro* glasila naše stoletje za stoletje otro* ka. Zares, nikdar še ni človeštvo po* svečalo otrokom toliko skrbi in nege kot v današnjih dneh. V nemali meri je tudi to posledica velike duhovne izpremembe: življenje človeka je po* stalo bolj zemeljsko, otroci niso več samo dar božji, temveč vidimo v njih tudi lastno odgovornost; ni nam forej vseeno, kakšno usodo jim pripravlja* mo. Sodobne higienske naprave so zelo ugodne baš obstoju otrok. V ča* sih, ko je človek videl sebe in svoje potomstvo nerazrešljivo zavozlane z metafizičnimi vzroki življenja, z ono* stranstvom, je bila otroška umrljivost neverjetno visoka. Narava je bila pre* puščena docela sebi in prav med otro* ki je divjala ona kruta borba za ob* stoj, ki jo je pozneje Darwin odkril kot enega izmed bioloških zakonov.

Stoletje otroka pa je obenem tudi stoletje matere. Zakaj z materjo ve* žejo otroka mnogo naravnejše in trd* rejše vezi nego z očetom: mati je bila in večno bo izhodišče novega člove* škega življenja, med tem ko je oče v velikem misteriju prirode samo sred* stvo k smotru. Zaradi tega je materin* stvo, ki ga je krščanstvo vzlic preti* ranostim v deviškem kultu in askezi poduhovilo in obdalo z zakramenti, stopilo tudi pred današnjo civilizacijo kot ena največjih svetinj. Čaščenju materinskega poslanstva žene v člove* štvu, te visoke, z ničemer vzporedljive službe namenom narave in bodočnosti človeškega rodu, je posvečen materin* ski dan. Tega dne naj bi se vsi zavedli, koliko dolgujemo materam, ki so nam v bolečinah darovale življenje in bile

usodne vodnice na prvih korakih v življenje, materam, ki so nam bile pr* ve vzgojiteljice in nenadomestljivo žarišče ljubezni. Koliko ljudi ogreva ta ljubezen vse poznejše življenje? Ko* liko njenega ognja je zakopanega v vso našo osebnost in je tu — neviden, neslišen, skrit v našo podzavest — vir najplemenitejšega, kar je v nas in kar dajemo drugim?!

Materam so pesniki posvečali globo* ke pesmi, ki izražajo najčistejšo lj* bežen in najpristnejše spoštovanje. Če je kaj hvaleznosti v ljudeh, gre vsaj polovica materam. Kdo ne pozna gar* ljive Richepinove balade o materinem srcu, ki ga je sin zabodel zaradi ljubi* ce, ki pa še mrtvo vprašuje: »Ali ti je kaj hudo, moj sin?« Materino srce je zaradi tega tako sveto, ker ni izpol* njeno s sebičnostjo. Mati, ki ne bi bila pgžrtvovalna, sploh ne bi bila mati v človeškem pomenu besede. Celo žival* ski svet, v čigar temačne instinkte ta* ko redko posije sonce razuma, kjer vladajo kruti zakoni prirodne sle in nepremagljiva nuja narave brzda vsa* ko osebno življenje, celo ta svet nam kaže, da je materinstvo zvezano s po* žrtvovalnostjo, t. j. vsaj trenutno od* povedjo sicer vsemogočni življenjski sebičnosti individua. Zato je materin* sko srce svetejše od srca najbolj za* ljubljene žene. V zaljubljenosti žene je eros, ki hrepeni po svoji dopolnitvi, in le*ta vodi skozi egoizem osebnega užitka; v ljubezni matere je eros, ki se čuti dopolnjenega in povzdiguje iz minljivega užitka zraslo, v trpljenju očiščeno materinsko srečo do nad* osebne in altruističnega občutja. Mati živi za otroka. To je ona svetost materinstva, ki jo je dojemljivo pes* niško srce občutilo v vsej njeni veli* čini in kateri je tudi naš Čankar, poln ljubezni do svoje drobne, revne ma* mice, posvetil najlepše strani svojih spisov.

Danes mnogo razpravljamo o krizi zakona, o propadu rodbine. Statistika potrjuje, da sodobna strojna in hudo racionalna omika izpodjeda stare ko* renine rodbinskega življenja. Kapitali* zem, ki trga mater otrokom in uničuje domače ognjišče in komunizem, ki de* la poizkuse s socializacijo žene in po* državljenjem otroka, sta oba nasprot*

nika materinstva. Toda problem je: kako nadomestiti veliko stvarjalno silo, ki jo ima v življenju omikanega človeštva mati ne samo kot fiziološka rodniča, — to se da »socializirati«, saj je že Likurg v Sparti uganjal po? dobne poizkuse — marveč tudi kot najboljša, najzanesljivejša, v ljubezni goreča, v požrtvovalnosti nenadomestljiva vodnica otroka v prvih letih nje» govega življenja?! Današnje dušeslovje nas uči, da so ta leta velikega pomena za ves bodoči telesni in duševni razvoj otroka. V državnih zavodih je mogoče nuditi otrokom več higiene in jih že zgodaj obdati z mrežo razumarskih »metod«, toda ni jim mogoče dati sonca materine ljubezni, ki najlepše razsvetljuje otrokov svet. Ne verjame mo, da bi bila materina ljubezen minljiv pojav, zavisen od gospodarske strukture človeške družbe. Materinstvo je ena izmed bistvenih izpolnitev,

ki je z njimi človeštvo popravilo in dovršilo naravo in zato tudi podlaga vse omike. Marsikaj se bo izpremenilo; socialne oblike se preživljajo in odpadajo, pod njimi nujno vznikajo nove. Umirajo stari bogovi, vekovite resnice se izpreminjajo v bajke in nove bajke se pojavljajo kot resnice. V tem procesu, ki izpreminja človeško gozdovino in pri katerem ne smemo zgodovinskih vzrokov ne omalovaževati niti poveljevat, je zares malo točk trdnih. Toda verujem, da je trdnejša od vseh skal ena: materinska ljubezen. Iz nje pa nujno sledi svetost žen» skega poslanstva v človeški družbi; problem žene in nje socializacije dobi va tedaj, drugo podobo, kot mu ga dajejo teoretiki. Samo prazni razumniki, ki jim ni sveta nobena čuvstvena vrednota, lahko mislijo, da bi človeštvo bilo srečno tudi tedaj, če bi mehansirali in birokratizirali ljubezen in ma»

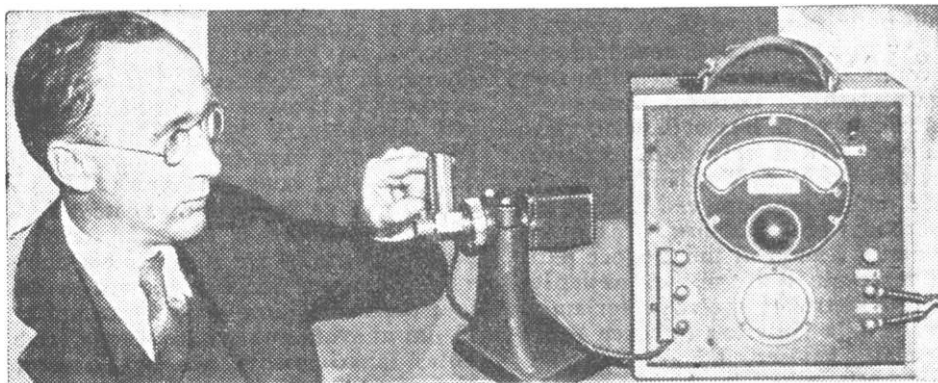
Izvirna izrezanka MARIJE SACHSE-SCHUBERT

IIIu

terinstvo, raroeeMa žet» m vzgajati otroke v državno oskrbovanih čredah.

Zairadi tega imamo med številnimi problemi in talmipiohlemlni tudi vpra« Rešitev je taka, kakišna

šo srca» fei v tem se razhajajo svetov» Cistemu srcu bo materinska ljubezen vsekdar najčistejši človeški zakra*»

Električno merilo, ki meri daljine in debeline do 0.0001 mm.

Dr. Černov

Znanost v vsakdanjem življenju

Inženjer, ki je na gradbeni razstavi kazal stroj za polaganje kablov, je takole pojasnjeval njega učinkovitost: »Stroj dela popolnoma avtomatično, izkoplje jarek, položi vanj kabel, jarek spet zasuje, zapra in se odpelje naprej. Naredi v enakem času toliko, kolikor sto delavcev. In prav v tem je vedno se ponavljajoči predsodek, češ, da inženjerske umetnije odjedajo delavstvu kruh. Toda, ali je ta občutek res upravičen? Nikakor ne. Kot praktična veda stremi tehnika za idealnim smotrom: olajšati življenje, napraviti delo, ker že mora biti, lahko in prijetno. Če se pa svetovno gospodarstvo ne more tako naglo prilagoditi napredku tehnike, pa ni njena krivda. To je problem gospodarstvenikov, v mejah, v katerih so ti poklicani odločevati.

Področje, na katerem ta čas prav marljivo delajo izumitelji in konstrukterji, je »umetno vreme«. V mnogih trgovinah, gledališčih in drugih velikih javnih lokalih se je tako izvrstno obnesla umetna atmosfera, to se pravi: opran, posušen in primerno ugret zrak, da si zdaj žele ljudje take umetne vremenske naprave tudi doma. Tehnika skuša takim željam seveda takoj in kar najbolje ustreči. »Podnebje« v stanovanju naj bo ob vsakem vremenu čim bolj zdravo in prijetno.

Zato je treba dovajati bacilov in prahu očiščen zrak, ki se mu dodaja primerna vlaga in ki se po potrebi segreva ali pa ohlaja. Okna ostanejo lahko zmerom zaprta, tako da poleti ne more uhajati dušljivi vroči zrak, jeseni in pozimi pa ne neprijetna mrzla vlaga. Razen tega tudi ni prepilha in vzduh v sobi odgovarja vsem načelom higiene ter je prijeten, kakor zunaj na prostem ob najlepšem vremenu.

Od zunaj posrkani zrak, ki se kot umetna atmosfera dovaja v stanovanja, se najprvo filtrira, da se očisti bacilov in prahu. Moderni filtri niso iz kakega organskega tkaničevja, marveč iz nekakšne kovinaste klobučevine, stisnjene iz kovinske volne, iz najdrobnejših žic v pet centimetrov debele plošče, v katerih se polovi tudi najfinejši prah. Filtri se od časa do časa prežare, da zgore prah in bacili. Očiščen zrak prihrani gospodinjam zelo mnogo posla, ker je treba preproge, zastore, blazine in slično le še poredkoma iztrkavati.

Stanovalci v modernih, novih zgradbah se često in po pravici pritožujejo nad nadležnimi akustičnimi prilikami v svojih stanovanjih. Ropot, ki ga delajo sosedje, se neovirano sliši skozi stene in strop, tako da moraš biti celo proti svoji volji priča vseh družinskih prepиров krog sebe.

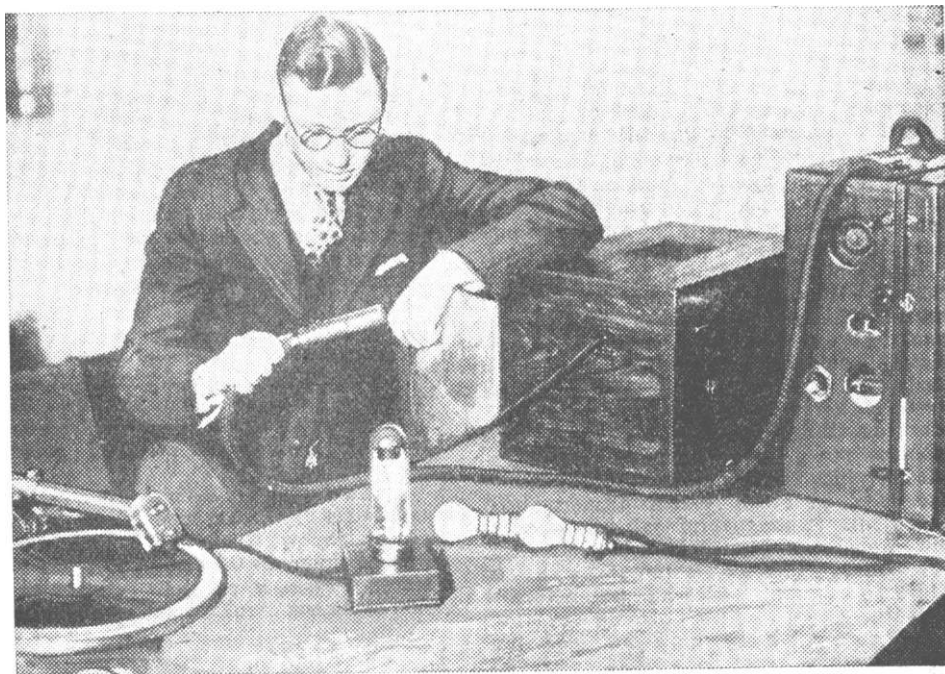
Kuhanje na ledu

Tega Je Kriv moderni gradbeni način z železom in betonom. Toda tehnika bo našla tudi proti temu odpomoček. Na zadnji razstavi za inženjerstvo v New Yorku so razkazovali neko gradivo, ki odlično gluši zvoke, je slab prevodnik toplote in zelo odporen proti kemikalijam. So to nekakšni zidaki iz mineralne volne, ki se izdeluje na ta način, da se pripravno kamenje v pečeh raztali, potlej pa odpihava s tankim curkom pare pod visokim pritiskom v kosmiče in vlakna, ki se v zraku strdi-

jo, nato pa »tiskajo v obliko zidakov, ali pa zmeljejo v fino moko. Id se kot izolacija nasiplje med stene. Posebna prednost novega materiala je ta, da se da obdelovati kakor les, pa je vendar pred ognjem varen kakor kamen.

Opiajajoči vpliv tihega učen jas kega dela na tehniko se kaže tudi v uvajanju vedno finejših mérilnih postopkov. Tako je bila na že omenjeni razstavi predmet vseobče pozornosti merilna naprava, ki omogoča merjenje debelin z natančnostjo desettisočinke milimetra.

Obiskovalci razstav navadno ne iščejo samo pouka marveč tudi razvedrila. Temu je bil na newyorški razstavi namenjen oddelek »Tehnik kot čarovnik«. Tu so n. pr. kazali paralni gorilnik za delo pod vodo. Laik se ne more dovolj naučiti, kako da ostrí šiljasti plamen, ki reže kovino, v vodi ne ugasne, marveč gori kakor na zraku. Za strokovnjaka pa ni to nič novega, ali vsaj ne tako novega kakor n. pr. priprava za kuhanje in praženje na ledu. Ta umetnija se doseže z visokofrekvenčnim aparatom, v katerega polju se vse organske snovi, ker so prevodne za elektriko, tako segrejejo, da zavro, ali pa se celo stale. Pri tem pa je vseeno iz kakšnega materiala so elektrode, ker nastane toplota v samem telesu. Kot elektrode se lahko uporabljaj-

Aparati, s katerimi se glasovi vidijo, luč pa se aiiâi

jo celo kepe ledu. Mednje položen kos mesa se prav tako lepo speče kakor na žerjavici.

Lažnivi Kljukec je pripovedoval, da je na Ruskem včasih tak mraz, da celo glasovi zamrznejo v poštnem rogu in se slišijo šele ob odjugu. Moderni čarovniki iz bratovščine učenjakov pa še tega lažnika posekajo, ker lahko tako napravijo, da zamrznejo celo svetlobni žarki, ki se pokažejo šele ob otajanju. Fluorescenčni zaslon se obseva s katodnimi žarki, potem se pa pomoči v steklenico tekočega zraka. V temi se spočetka ne vidi ničesar, toda čim bolj se začne zaslon ugrevati, bolj postaja svetel: najprej blede rumen, potem živo rdeč in slednjič, ko so se žarki že docela otajali, zašije ves v pisani svetlobi.

V tem delu razstave je sploh vse obrnjeno: glasovi se vidijo, svetloba pa se sliši. Ko teče gramofonska plošča pod

Sedem zmot

Newyorski časopis »Forum« je prinesel kot odgovor na stavljeno vprašanje članek »Sedem velikih zmot« znanega zgodovinarja Hendrika Van Lunna, čigar »Človeška zgodovina« in »Od Kolumba do Coolidgea« sta predstavljena v vse svetovne jezike. Avtor našteva sedem usodnih zmot v svetovni zgodovini in sicer:

1. Razdejanje Jeruzalema leta 70. po Kr. Cesar Tit je s tem zapečatil usodo rimskega imperija. Iz Palestine pregnani Židje so se razpršili po vsem svetu. Njih verske občine so postale izhodišče krščanstva, kar ni bilo nič manj pogubno za rimski imperij kakor Marksovi in Ljeningovi nauki za kapitalistične države.

2. Židovska verska nestrpnost v VII. stoletju. Mohamed, sodobnik kralja Sama, je bil pripravljen prestopiti v izraelsko vero in je zahteval samo neznatno -spremenitev po Talmudu predpisanih obrednosti. Dolgo se je pogajal z rabinci v Medini. Če bi bili Židje majhni kratkovidni, bi se razširili njih verski nauki na vso Severno Afriko in polovico Azije. Lahko si mislimo nepregledne posledice te možnosti, če se spomnimo na »vetočo karavansko trgovino ugrofinskih Hazarov (Bolgarov) ob Volgi, ki so tako globoko posegli v kulturno zgodovino ruske ravnine. Hazari, ki so sprejeli židovsko vero, ne bi bili v tem primeru tako osamljeni. A pravoverni rabinci so zavrnil Mohameda. Postal je njihov neizprosni sovražnik, ustanovil lastno verstvo, in Židje so do zdaj zaničavani kot nečisti v Orientu.

3. Padeč Carigrada leta 1453. Nesrečni zadnji cesar Ivan VIII. je zaman prišel z velikim spremstvom v Evropo in

električno dozo, ni slišati nikakega glasu, a nekje v temi utriplje v ritmu godbe električna tlišna žarnica. Ko pa se ji približa čarovnik v laboratorijskem plašču s svojo čudežno palčico, se zdajci oglasi iz nekega zvočnika godba. Na palčici je namreč pritrjena svetlobnoelektrična celica, ki »vidi« svetlobne utripe in jih podaja kot glasove. Čim bliže se primakne palčica žarnici, tem močnejše zaorijo glasovi. Slednjič pride še fotograf in sname na film prižig vžigalice. Posnetek je kmalu gotov in se takoj lahko sliši. Goreča snov vzplamti z močnim šumom, nadaljnjo gorenje vžigalice se pa sliši samo kot pritajen šumot.

Vsi ti poskusi so res da samo igračkarije, toda zakaj bi ne smela znanost, ki toliko koristnega stori za nas, včasih pokazati ukročene prirodne sile zgolj v efektivni igri?

4. p-rosil za pomoč. Pisane'lo je naslikal ta spreved v Rimu. A krščanski vladarji u>marali priskočiti na pomoč in so potem dolga stoletja občutili turško silo, usodno posledico lastne kratkovidnosti.

4. Vatikanska trma po letu 1517, ko je prvič nastopil Luther. Pripravljen je bil na pogajanja. A papež ni razumel urlike potrebe po preporodu in s svojo neizprosnostjo povzročil rizkol. Katoliška cerkev je izgubila množico vernikov. Krščanski svet še zdaj ne more preboleti posledice tega preloma.

5. Naši pradedi, ki so pričeli kolonialno politiko, so zagrešili veliko napako s tem, da so širili prosveto med učenci v prekomorskih deželah. Učenci so slabo poplačali učitelje. Napodili so jih iz Kitajske in Egipta in jim hočejo vzeti Indijo. Kaj bo počela majcena preobljudena Evropa, če v dohlednem času ne bo rno^la nikamor pošiljati izseljencev.

6. Umor Abrahama Lincolna (1864) Je bil tudi usodna zmota. Preprečil je za dolga leta sporazum med jugom in severom. Če ne bi, bile zapletene Zedinjene države v dolgo državljansko vojno, bi bile vsaj za eno pokolenje. poprej posegle v svetovno politiko in morebiti preprečile svetovno vojno 1914.

7. Zadnja usodna zmota je oni zapečateni železniški voz, ki ga je naklonil Ludendorff Ljenu za potovanje iz Švice v domovino. Nemčija je s tem hotela uničiti Rusijo, a eno leto pozneje so zrušili Ljeningovi nauki nemško monarhijo.

človek in delo

Se po starih Rimljanih imamo pregovor »variatio delectat« (sprememba razveseljuje). Če se neko delo ali duševno doživetje le nekajkrat ponavlja, se ga slednjič naveličaš in ti zamrzi. To je vsakdanja izkušnja. Ne glede na utrujenost ne moreš dan na dan gledati iste igre ali hoditi po isti poti na sprehod. Eno in isto reč je mogoče ponavljati le do neke meje, potem se ti pa vsa duševnost upre in mahoma si je do grla sit.

Kje je meja ponavljanja? Kdaj nastopi duševna naveličanost? Kaj jo sproži in kako se pokaže? Na ta vprašanja odgovarja dr. Fr. Baas v svoji razpravi »Ali se moremo dela preobjesti?«, iz katere posnemamo naslednji sestavek.

Problemi duševnih odnosov človeka do dela niso važni samo za znanstvenega psihologa, marveč v enaki meri za vsakega človeka, zakaj ta vprašanja so v najtesnejši zvezi z zdaj moderno specializacijo v posameznih poklicih in pomagajo ublažiti mnoge krivične predsodke, ki se navaajo proti temu sistemu.

Opazovali so, da je neki triletni deček dva in osemdesetkrat zaporedoma z vidnim navdušenjem odprl in spet zaloputnil vrata. Pri naslednjih dveh ponovitvah pa ga je veselje vidno minevalo, a nato ga

VAN GOGH: Kmet s slamnikom

vobče ni bilo več mogoče pripraviti, da bi nadaljeval igro. Odraščen človek bi mnogo prej odnehal, se pravi, če bi bil sploh dovzeten za tako zabavo. Odločilna je namreč tudi narava tega ali onega opravka. Mimo tega pa je za trajanje ponavljanja merodajen tudi še neki drug činitelj: namreč s kakšnega duševnega vidika ponavljamo monotono delo.

Vsa ta vprašanja nam do neke mere razjasnijo psihološki poskusi, čeprav je treba vedno; mati v obzir, da v vsakdanjosti človek nehotе nekoliko drugače reagira kakor tedaj, ko ga preskušajo.

Nedavno so napravili vrsto poskusov v tej smeri v berlinskem psihološkem inštitutu. Poskusne osebe, ki pa seve vedele, kaj z njimi nameravajo, so morale polniti pole papirja s kratkimi črticami, vtikati naprstnike po naluknjanih deskah, recitirati pesmi — in vse to, dokler se je le dalo. Bolj ko so se že posla naveličale, bolj se je opazal na njih rastoči nemir in skušnjava, vreči delo iz rok. V posameznih primerih je prišlo celo do dejanj v afektu: Ta je udaril z nogo ob tla, oni je treščil delo v kot in pobegnil. Toda skoraj zmerom je sledilo prvemu afektu olajšanje in delo je teklo potlej nestrpežu laglje in hitreje izpod rok. Pred končno prekinitvijo so opazali, da so poskusne osebe navzlic afektom in neprikriti odvratnosti še dolgo vztrajale pri delu.

Vse poskusne osebe so se vedle v bistvu enako in nadzorniki so pri tem zabeležili nekatera značilna dejstva, ki se natančno ujemajo z opazovanji drugih učenjakov. Tako so n. pr. vse poskusne osebe začele podzavestno delati umetne psihološke izvinke, malenkostne variacije, da bi prelomile enoličnost dela, ki jira je začelo presedati. Pri črtkanju so se črke od časa do časa nabirale v ritmične skupine različne dolžine, pesmi so se recitirale v nenehoma spreminjajočem se izrekanju in naglaševanju. Proti koncu so si sledile variacije čedalje hitreje, postajale so bolj in bolj izumetničene in prisiljene, dokler ni bila končno izčrpana slednja možnost in je neprikrito izbruhnil odpor proti nadaljevanju.

Eden izmed umetnih duševnih izvin-kov, ki so jih opazali je ta, da vzame človek delo za nekakšno rekordno tekmo. Tako delo je do neke mere tekmovanje s časom in odvrne vso pozornost od enoličnosti opravila, ki postane zgolj še

športno prizadevanje ter žene delo čisto enakomerno, samogibno naprej, brez odvratnih občutkov.

Na ta pojav je med drugimi psihologi opozoril že Miinsterberg, ki pripoveduje o neki tovarniški delavki, ki je morala dan na dan zavijati žarnice v reklamni ovitek. Vsak dan ie odpravila število trin jst tisoč žarnic. Ko so jo povprašali glede tega, je dejala, da se ji zdi deio zelo zanimivo, ker jo venomer zabava ugibati, kolik J zavitkov bo zmagala do prihodnjega delovnega odmora.

Naveličanost se da premagati, če se vsa pozornost osredotoči na nekaj bolj zanimivega, da postane glavno delo prav za prav s-mo stransko opravilo. Pri prej omenjenem poskusu, se je pokazalo, da slično vpliva pri delu tudi petje in žvižganje. S tega vidika se kažejo zdaj tudi vse delovne pesmi psihološko v povsem novi luči: Petje ni zgolj ritmična uodpora dela, marveč hkrati tudi zavest odvrča od njega enoličnosti in tako odriva naveličanost.

Vredno je omeniti še neko prav zanimivo opazovanje o priliki berlinskih po-

skusov: Med poskusnimi osebami je bilo tudi troje brezposelnih, ki so jim za so-trudništvo obljubili odškodnino. Pri teh treh so se pokazali znaki naveličanja dokaj pozneje kakor pri drugih. Zakaj? Ker je bila pri njih vsa pozornost pač osredotočena na obljubljeni zaslužek, tako da je imelo zanje na sebi nesmiselno, enolično delo važen pomen.

Iz vsega navedenega se vidi, da po-stane ponavljanje nekega enoličnega dela nevzdržno le tedaj, če ni v neki dragi smiselni zavisnosti. Ali pa bo delo z vidika rekordov in zaslužka trajno v stanu odrivati vsiljujočo se naveličanost in v tej temelječo duševno krizo vsega specializiranega delavstva, na to je težko odgovoriti pritrdilno, ker se sled-njič tudi te vrste vzpodbude K delu po-navljajo, postajajo monotone in izgublja-jo na moči. Edini smiselni odnos, ki ni podvržen ubijajoči enoličnosti dela, je v živi kulturni zavesti, da velia ves naš monotoni trud uresničenju človeških vrednot. Brez tega neminljivega prego-na bo vse človeško življenje v dogledncn času neizogibno dobilo žalostni p=čat »duševne naveličanosti«.

Koliko časa žive znane živali

Morska želva	okoli 300 let
ščuka	250 »
Slon	150—200 »
Papagaji	150 »
Orel, jastreb, sokol	110 »
Konj, kamela, osel, medved	40—50 »
Govedo, lev, tiger, zebra, ptice	
pevke	20—25 »
Srna, severni jelen, koza, ovca	15 »
Samica-mravljinka	6—15 »
Samec-mravljinec	nekaj tednov
Pes, lisica, mačka	10—12 let
Kunci	5—7 »
Podgana, miš	3 leta
Čebela: matica	2—5 let
trot	4—5 mesecev
delavka pozimi	6—8 -»
» poleti	do 6 tednov
Metulj	1—3 tedne
Enodnevnica: ličinka	2—3 leta
dorasla	4—5 ur

Najgloblje jezero v Evropi

Osloški geograf prof. Munster je zadnje poletje preiskal celo vrsto norveških jezer in je pri tem odkril najgloblje jezero v Ev-

veljalo z globino 443 m doslej za najgloblje evropsko jezero. Hornindalsratu je dvakrat globlje od Bodenskega jezera, ki meri 252 metrov.

L Угнч>тпк

Ob \$0 letnici Gregorčičeve Zlate knjige

n
© prej ne pozneje se Stroki Sloji pri nas niso zanimali za kakega pesnika tako, kakor so se za Xa, čigar krasne pesmi so izhajale v obeh »Zvonovih«. Vse je vpraševalo: Kdo je »Zvonov« X? Podpisanemu ga je odkril tedanji škofjeloški kapucinski gvardijan o. Otokar Cejan, goriški rojak in pesnikov dober prijatelj.

samo veft Xa, yzeb Xa/I In Zupan Jtetertsebet na gimnaziji! Od škofovega kaplana Kotlarja samega, vem, da mora škofu Pogačarju pri večerji vBelej prebrati ves Zvon m da vselej vpraša, če je kakšna Xova pesem v njem. Ta X mu je pri vsaki številki prva briga.***) Tudi z Winklerjem****) sva se že menila o Tebi — pesniku. Nekako ponosen je nate, da si njegov rojak ipok. Jos, Ivančič),

SIMON GREGORČIČ
in ANTON AŠKERC

O vesplošnem zanimanju zanj je prejel Gregorčič od Levca o tem času naslednje poročilo:

Naši ljudje se zanimajo več zate in za Tvoje poezije, kakor Ti sam misliš. Sempeterski kaplan Zagorja®,*) n. pr. je tvoj glasonoša po Ljubljani. Ali ga poznaš? Profesor Toma Zupan, vodja v Alojzijevišču**) (malem semenišču) me je vprašal oni dan, zakaj Ti v Zvonu tako malo pišeš. Rekel je, da je z Zvonom zadovoljen,

*) Ivan Zagorjan, rojen v Postojni 1842, posvečen 1865, kaplan v Dragatušu, Rovtah, Senožečah, kjer je pri volitvah vplival, da je zmagala narodna stranka; knezoškof Ivan Zlatousti Pogačar ga je zato premostil k Sv. Petru v Ljubljano; od leta 1887 do smrti 1907 župnik v Radečah pri Zidanem mostu.

**) Vodstvo Alojzijevišča je izročil vladika Pogačar Zupanu leta 1881. Knezoškof Missia mu g? je zaradi narodnega mišljenja vzel leta 1893.

»Da se taki duhovniki, kakor sta knezoškof in ljubljanski gimnazijski katehet zame zanimata, me tolaži; bal sem se namreč največjega nasprotovanja od duhovniške strani,« je pisal Gregorčič 7. aprila 1882 Levcu.

Glasovi, zveneči iz Gregorčičevih »Poezij,« so bili tako nežni, neprisiljeni, srce ogrevajoči, kakor narodna pesem — kaj čuda, da so tako globoko prodrli v narod. Iz srca so prihajali in v srca so šli. V šestih tednih je bilo razprodano 1250 izvodov (LZ 1882, 381). Tolikšnega uspeha dozdaj ni imela nobena slovenska pesemska knjiga.

***) Poleg Xa je Pogačar visoko cenil Erjavca. Razvnel se je ob čitanju njegovega »Raka«, veselil se lepih izrazov in se čudil velikemu napredku slovenskega jezika.

****) Andrej baron Winkler, goriški rojak, je bil deželni predsednik na Kranjskem (1880—1892). Umrli je v Gradcu leta 1916 v 91 letu starosti. (Glaser, Zg. si. si. III, 118),

Razprodajo je pospešil Leveč, ker je dal na razpolago organizacijo »Lj. Zvona«, ki je imel tedaj svoje poverjenike v vseh krogih. Največ pa so pripomogli časniki, ki so se častno kosali v priporočevanju krasne pesemske zbirke. Prvenstvo v tem poslu je šlo »Lj. Zvonu«, ki jo je nazval »Zlati knjigo«.

Tudi »Slovenec« izprva ni delal izjeme. Tedaj ga je imel še v rokah Lipe Haderlap, ki je čestital pesniku in slovenskemu narodu za to lepo knjigo (Sl. 20. IV. 82). Takoj pa je spremenil barvo, ko mu je 1. maja postal urednik upokojeni župnik Jožef Jerič. Dne 11. maja je »Sl.« zavračal preneglo hvalo, oporekal čestitkama »Sl. Naroda« in »Slov. Gospodarja«. (Ponosno pa sme biti zlasti naše duhovenstvo, da je izmej njegovih članov vzrasel Dam tak veleum, tak pesnik itd.) ter izjavi »Uč. Tovarisha«, da se Gregorčičeva zbirka lahko daje v roko tudi mladini.

Slovenčev napad — pisava je Marnova — je vzbudil veliko ogorčenje. Dr. Mencinger je pisal Gruntarju: »Svetovna literatura se bo morala z imenom »S. Gregorčič« seznaniti, akoravno je skromno slovensko ime. Poet le malokomu znan mora počasi postati vsi Evropi znan. To je velikanska poezija! Kakor je Gregorčič velik, tako pôdel in nizek je možicelj, ki je v »Slovincu« od 11. t. m. v mali notici od zadaj blatil Gr. — Naš poet je blaga duša, bolelo ga bo to sumničenje v duhovskem listu; gotovo ga pa ne bo oviralo kmalu med svet poslati tudi drugi zvezek svojih genijalnih del.« (Levčeva zap.).

Dr. Mencingerjeve besede so pesnika neizrečeno razveselile, saj »je mož fin poznavalec poezije in sam poet« (DS 40). V tolažbo so mu bile izjave braslovškega dekana Jakoba Bohinca, kobariškega častitega starčka Andreja Jekšeta, ki je prerokoval nesmrtnost Gregorčiču: »živeli boste, dokler bodo Slovenci,« knezoškofa Pogačarja, ki se je pismeno zahvalil za poklonjeno mu, krasno vezano knjigo, pohvalil poezije in pristavil, da bi se mu rad tudi osebno zahvalil. »Ako so taki možaki na moji strani, koga bi se bal?« (DS 40), se je osrčeval napadenec.

V »Lj. Zvonu« je izšel pesnikov odgovor v krepkih verzih.

Dne 10. jun. je sledil v »Slovincu« drugi napad, detajliran. Kritik se je spotikal ob pesmih: »Pastir«, »Človeka nikar«, »Izgubljeni cvet«, »Izgubljeni raj«, »O nevihti«, »V celici«, »Lastovkam«, »Romarica«, »Dekletova molitev«, »Vojakove neveste poroka«, »Jeftejeva prisega«, »Po bitvi«.

Napad je izzval krasen ciklus pesmi: »V obrambo« (LZ 1882 in ponatis). Gregorčič se je branil »brez zabavljanja, a odločno, da ne bo »Slov.« mislil, da iščem pri njem piilosti« (DS 43).

Slog drugega - Slovenčevega napada se vidno razločuje od prvega. Podpisani sluti, da ga je spisal Anton Kržič, tedaj katehet pri ljubljanskih uršulinkah. Odločno je to

zatrjeval pokojni župnik Ludovik škofca, pisatelj članka »Se nekaj Slovenčevemu cenzorju«, objavljenega v skrčenem obsegu v knjižici »Gregorčičevim kritikom odgovor in pouk«. O tej stvari vprašan, je odgovoril Leveč 21. dec. 1912: »Določenega vam nič ne morem povedati. Jaz nisem informiran; toda mogoče bi pa to bilo in zelo verjetno tako, da bi potrdil, da imate prav. Tiste čase sta namreč Marn in Kržič mnogo občevala in vedno glave stikala.«

»Slovenčev« napad in Pajkova neosnovana kritika Gregorčičevih »Poezij« v »Kresu« so razburili duhove. Skoraj ni bilo sestanka brez razgovora o Zlati knjigi. Debat o njej je doživel celo žagrad ljubljanske stolne cerkve. O tem je pokojni kamniški dekan, častni kanonik Ivan Lavrenčič sporočil 23. aprila 1928 naslednje: »Bil sem priča (tedaj bogoslovec) razgovorom starejših, veleuglednih gospodov***** v ljubljanski stolni zakristiji, med katerimi je bil tudi prošt Josip Zupan. Tolmačili so nekatere Gregorčičeve pesmi po mojem mnenju nepravilno. Se mi ni zdelo taktno, da bi bil tako odličnim gospodom kar tam ugovarjal. Stopil sem rajši še istega dne v stolno župnišče k proštu Zupanu z zvezkom poezij s prošnjo, da pesmi, o katerih je bil govor v zakristiji, prečita. Bral je jako pazljivo in nato rekel: »Ne najdem v njih ničesar, da bi bilo veri ali moralni nasprotno.« — Nabiral sem naročnike poezijam iz lastne inicijative — je pripomnil Lavrenčič. Priglasili so se skoro vsi bogoslovci, kar umevno, saj je bila narodna zavest v mojem času v semenišču na višku. Vodstvo (dr. Jan. Gogala) ni delalo v tem nikake zapreke, tudi izmed profesorjev bogoslovja nisem čul niti najmanjše graje.«

O Lavrenčičevem izvrstno premišljenem nastopu in proštovi sodbi je obvestil pesnika Leveč s pristavkom, da je prošt Zupan s^rog duhovnik. Potolažen je pisal Gregorčič Gruntarju: »No, ako še strogi možje ne morejo stopiti pod njih bandero, bo malo njih kardelo in šimon, čeprav se mora sam boriti z njimi, ne umakne se mu z bojišča. Ta kopica je najbrž mislila, da me ubije s prvim udarcem, da hitro vsa duhovščina sè škofijo na čelu plane na me. Dozdaj se jim ni posrečilo« (DS 43).

Da je del gorenjske duhovščine na njegovi strani, je dokazala Gregorčiču zaupnica skromne zunanosti, »a precej lepe vsebine«, sestavljena ob godu sv. Cirila in Metoda, podpisana od 18 duhovnikov, med njimi 7 župnikov. Tedanji nakelski kaplan je obiskal ž njo bližnja župnišča. Gospodje

***** To so utegnili biti kateri iz tedanjih stolnih kanonikov: poleg prošta Jožefa Zupana dekan Jurij Vole, Jožef Pavšler, Fran Kramer, Peter Urh, Friderik pl. Premerstein, Henrik Pauker pl. Glanfeld, Anton Urbas, Andrej Cebašek, Andrej Zamejic — in iz stolnih vikarjev: Iv. Porenta, Jožef Erker, Mavrilij šarabon in beneficijat Karol Klun (Cat. Cleri).

sto radi podpisovali. Predoseljski župnik Jožef Kerón je pripomnil, da bi bila potrebna pesmi »Izgubljeni cvet« na koncu moralna kitica." Podpis je odrekel tržiški župni upravitelj, poznejši novomeški kanonik Fran Špendal.

Zaupnica je natisnjena v Burgarjevem življenjepisu Simona Gregorčiča str. 35. Prvi jo je podpisal 80-letni duhovnik svetnik zlatorašnik Anton Zarnik, župnik v Naklem, velik častilec pesnika Gregorčiča; najbolj mu je ugajala njegova balada »Tri lipe«. S toplimi besedami se mu je zahvalil pesnik:

»Prečastiti gospod župnik! Vam kot prvopodpisanemu na zaupnem pismu meni izročnem, izrekam najtoplejšo in najiskrenejšo zahvalo. Da ste me neizrečeno razveselili, tega mi pač ni treba posebe povdarjati! Bil mi je ta cenjeni list hladilo za vdarce, kateri so me zadeli od drugod.

Gorenjska stran nima torej, kakor vidim, samo zdravih krajev, voda in zdravega zraka, marveč tudi zdrava srca in zdrave glave, ki prav čutijo in bistro umejo vsako stvar. Bodite uverjeni, prečastiti gospod, da niste izkazali svojega zaupanja ne vredniku: kakor ste Vi umeli moje »poezije«, tako hočem, da jih ljudje sploh bero; kdor jih tolmači drugače, napačen tolmač je!

Vaš dopis ohranil si bodem kot ljub in drag spominek. Prosim Vas, preč. gospod, blagovolite ta moja isxrena čutila zahvalnosti prijaviti tudi drugim podpisanim v. č. gospodom. Sicer pa se Vam tudi javno zahvalim v inseratu »Slov. Naroda!« Bog živi Vas in vse z Vami sopodpisane gospe!

Z najodličnejšim spoštovanjem iskreni čestilec

S. Gregorčič m. p., duhovnik.

Na Gradišči, 22. 7. 82.

Dan pozneje je prinesla dopisnica tudi nakelskemu kaplanu zahvalo z Gradišča:

V. č. gospod! Danes se po Vašem v. č. g. župniku zahvaljujem vsem na adresi podpisanim gospodom za izkazano mi zaupanje. Zdi se mi pa, da ste Vi zaupnico pisali in sestavili in najbrže tudi prvi misel sprožili; zato dovolite, da se Vam, vrli tovariš in preiskreni narodnjak, s tem še posebe zahvalim. Vaše priznanje dajalo mi bode kreposti in moči za prihodnje delovanje. — V prihodnji številki »Zv.« bo moja »obramba« končana. Kedor bo še vnaprej, prebravši jo, napadal moje »poezije«, njega ne bom mogel več šteti mej zaslepljenec, nego v drugo vrsto ljudi, katero nečem pobleže karakterizovati. Na zdravje! Vaš S. Gregorčič, m. p.

V »Slov. Narodu« je izšla pesnikova »Javna zahvala«; Vsem preč. gospodom duhovnim sobratom s prijazne gorenjske strani, podpisnikom izročene mi zaupnice izrekam po tej poti najtoplejšo zahvalo za njihov tako krasen in iskren izraz soglasja z mojim skromnim delovanjem na pes-

niškem polju. Zagotavljam Vas, preč. gospodje, vrli narodnjaci, da hočem tudi v prihodnje svoje slabotne moči posvetiti delu za ubogo a tako ljubljeno slovensko domovino. Na Gradišči, v 22. dan julija 1882. S. Gregorčič.

Na velikega šmarna dan 1882 se je udeležil naš pesnik Jurčičeve slavnosti na Muljavi, kjer ga je Janko Kersnik v imenu zbranega naroda pozdravil s krasno zdravico.

Z Muljave je šla Gregorčičeva pot r.a. Goričane. O njej je poročal prelat Tomo Zupan 4. marca 1928: »In sva z Muljave od Jurčičevanja skupno in neločljivo hodila naprej — skozi domovje priklenjenega polža: on šopek v gumbnici — jaz, kakor brezpomotno vselej v znamenje narodnega žalovanja brez kacega šopka... Gregorčič: »Ali bi me Vi peljali na Goričane k škofu Pogačarju?« — »Prav rad!« — In sem ga pripeljal. — škof: »Ali sami potujete?« — »Ne, z notar Gruntarjem.« — »Kje pa je?« — »V Medvodah čaka.« — »Zakaj da ga niste gori pripeljali — prosil bi Vaju bil, da bi bila pri meni kosila.« Vsedli smo se — morda je bilo od 9—10ih. Zrezek, vino. Dvigne se Gregorčič in v lepi, kratki štrofi nazdravi škofu. — Kolikokrat sem obžaloval, da ne steno-grafujem — besedi danes ne vem. — In kaj ljubljanska kapiteljina? Do mene si menda ni upal nikedo. Na zadnje si izberejo Zlatoustu vdanega Urha in ta me je prišel vprašat v alojzijeviško vodije vino: »Ali ste res Vi peljali Gregorčiča na Goričane do škofa?« — »Res!« — »Kako pa je bilo?« — »Ne morem povedati, dovolj povedati, kako veselje sem z Gregorčičem učinil Zlatoustu.«

*

Pot od Naklega do Kranja ob pivškem polju, skozi Temnik, mimo struževskega znamenja in potem ob Savi — kolikrat sem jo prehodil, a tako radostno razpoložen nikdar več, kakor takrat, ko me je nekega pomladanskega popoldneva pred 50 leti spremljal Gregorčič, ne osebno, ampak s svojimi »Poezijami«. Ko sem se odpravljal v Kranj, mi je prinesla podbreška potovka, tedanja nakelska pošta, Zlato knjigo, ki sem jo gredoč čital, takrat nevezano, a zdaj zlato obrezano, rdeče vplatinčeno in, kar ji daje visoko ceno, opremljeno izza 11. junija 1894 s pesnikovim podpisom.

Popravi: V zadnji številki čitaj na str. 473 v drugi vrsti zadnjega odstavka: sorrentski in ne sovjetski izvoščki. — Na str. 480—481 čitaj pravilno: konji imajo prednost... V članku »Skrivnost dela« na str. 470. se prvi stavek zadnjega odstavka glasi pravilno tako-le: »Zato je jalovo, če z vidika današnjih, v marsičem še primitivnih, mupnih načinov ročnega dela zanikujemo prvenstvo ideje in inteligence pri materialnem delu.«

Tlovo
Shafzspearejet)
čtedatiice
v Stratfordu

V Stratfordu, rojstnem kraju velikega pesnika, so slovesni otvorili novo Shakespearejevo gledališče (Glej 2is, tekoča knjiga str. 462).

V zgornji vrsti (levo): Angleški prestolonaslednik sprejema zlati ključ aovega gledališča. (Desno): Slavnostni sprevod pred Shakespearejevo rojstno hišo. — V spodnji vrsti (levo): Novo gledališče na kraju pogorelega Mémorial teatra. — Slavnostna predstava Hamleta na pesnikov rojstni dan v Londonu.

Kanada

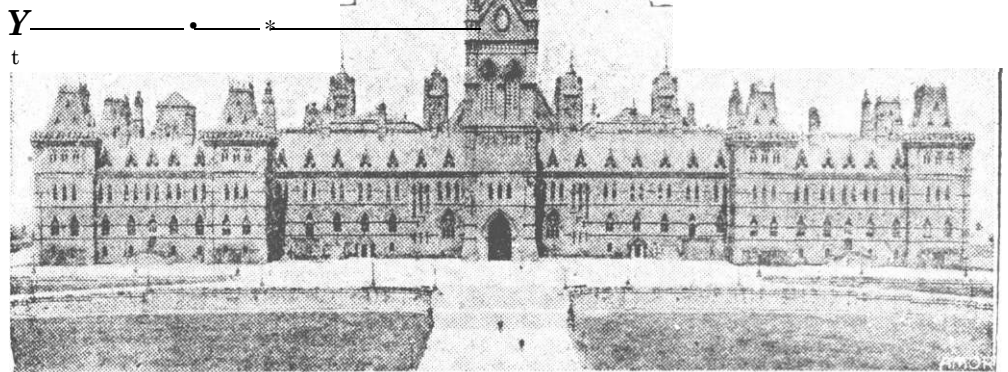
Ni temu še tako davno, ko je bila Kanada znana pri nas komaj I po imenu, par let sem pa je ta I važni del angleškega svetovnega imperija skoraj edina dežela, kjer so naši izseljenci dobivali vsaj nekoliko možnosti za delo in skopo odmerjeni zaslužek, s čimer so se najširši sloji našega ljudstva seznanili s to zanimivo pokrajino ameriškega severa. V svetovni politiki je Kanadi osobito po svetovni vojni odmerjeno važno mesto, ki ji sicer nikakor ne gre po številu prebivalstva, pač pa po gospodarski in kulturni moči. Poleti bo še bolj naglašen njen politični pomen, ko se bo v njeni prestolnici sestala britanska imperialna konferenca, ki bo imela rešiti več perečih vprašanih angleškega gospodarstva, nastalih zaradi krize in nje posledice, carinske zaščite domačega angleškega blaga.

Dominion of Canada, kakor se uradno imenuje ta angleška dežela, se razprostira na severu Zedinjenih držav od Atlantskega do Tihega morja. Na jugu in severozapadu meji z Zedinjenimi državami, oziroma s polotokom Aljasko, na severu pa obsega vse arktično otočje globoko v pas večnega ledu. Vse to ogromno ozemlje meri več ko 9 milijonov štirijaških kilometrov in je zemljepisno razdeljeno v manjši vzhodni in daleko večji zapadni del, med katerima leži Hudsonski zaliv in ju loči tako, da sta oba dela zvezana le z razmeroma ozkim pasom, ležečim med omenjenim zalivom in je-

zeri ob kanadsko ameriški meji. Na vzhodu je dežela Je malo gorata, zapadni del pa pokrivajo Skalne gore (Rocky Mountains); sredina je ravna in posejana s številnimi jezeri. Glavne reke so veletok sv. Lovrenca, ki teče v Atlantsko morje, Mackenzie, ki se izliva v Severno ledeno morje in Jukon, katerega gornji tek odpade na Kanado, v nadaljnjem teku pa preide v Aljasko.

Prebivalcev ima Kanada okoli 9 milijonov 400.000 in je po tem takem zelo redko naseljena: na 1 km² odpade komaj po en prebivalec. Naseljenost pa ni enakomerna, marveč pojema znatno od vzhoda na zapad, medtem ko najsevernejši deli sploh niso obljudeni. Po narodnosti je Francozov okoli 2,500.000 (25% vsega prebivalstva), ostali pa so Angleži, Irci in Škoti, ki spadajo vsi v anglosaško kulturno skupino, v kateri se vtapljajo tudi vsi priseljenci. Prarodnih Indijancev štejejo še okoli 110.000. Najstarejši naseljenci Kanade so Francozi, ki so skozi vhodna vrata ustja veletoka sv. Lovrenca prišli v deželo že v 16. stoletju, 1608 pa je prišla za njimi prva večja skupina Francozov, ki so posedli

vzhodni del ter mu dali francosko obeležje. Ko so francoski naselniki prodirali proti zapadu in prišli celo v dolino Misisipija, so odrezali pot na zapad angleškemu prodiranju. Prišlo je do dolgotrajne borbe, v kateri so Francozi podlegli; 1759 so Angleži zasedli glavno mesto Quebec in ostalo francosko posest

Parlament v Ottawi

Posest Kanade je dala Angležem priliko, da so se izkazali kot mojstri kolonizacijske politike, tako da so francoski Kanadci postali zelo zvesti državljani. Kljub svoji veliki plodovitosti, po kateri se bistveno ločijo od evropskih Francozov, so ti Kanadci vendar v stanju narodnega vpadanja in Francozi se že bo-

Kanadski lovec z ubitim volkom

je, da bodo njih kanadski rojaki prej ali slej utonili v anglosaškem morju. Bajе so francoski Kanadci nekako okoreli v svojem konservatizmu in v podjetnosti niso kos žilavim Anglosaksom, ki jih dosledno izpodrivajo. O nekdanji veliki francoski posesti pričata dva borna otočiča St. Pierre in Miquelon ob novofundlanski obali, ki sta danes le še oporišče francoskim ribičem.

Upravno je Kanada razdeljena na 9 pokrajin z lastno upravo in na 2 oblasti, kjer zaradi premajhne naselitve še ni mogoče urediti samosvoje uprave. V vseh ozirih najvažnejše so pokrajine, ki jih imenujemo po vrsti od vzhoda na zapad: Quebec, Ontario, Manitoba, Saskatchewan, Alberta in Britanska Kolumbija. Skupni državni zbor zaseda v Ottawi, kjer je tudi sedež vseh osrednjih državnih oblasti. Večja in važnejša mesta so še: Quebec, Montréal, Toronto, Winnipeg, Edmonton, Vancouver itd.

Kanada je predvsem važna poljedel-ska dežela, ki prideluje v ogromnih količinah pšenico, oves, rž, ječmen in krompir. Sadje: hruške, jabolka, slive in celo breskve in črešnje uspevajo v pokrajini Ontario, ob Eriškem jezeru goje

nekaj malega tudi vinsko trto. Živino-reja je takisto zelo razvita, vendar je Kanada v prvi vrsti izvoznik žita in drugih kmetijskih pridelkov. Znatno postavko v njenem izvozu pa tvori tudi les, papir in papirna masa.

Neizčrpna so rudninska bogastva države. Zlato, srebro, svinec, nikel, baker, asbest, kobalt, premog in petrolej se pridobivajo v različnih pokrajinah, mnogo zakladov pa nedvomno hranijo še neraziskani predeli. Kanadska industrija proizvaja: stroje, tekstilne, usnjene in lesne izdelke. Samo ob sebi je umevno, da sta tudi mlinska in žagarska panoga zelo obsežni. Železnic ima država okoli 70.000 km, ki pa tečejo večinoma v južnem delu vzdolž ameriškokanadske meje. Najbolj znana je Kanadska pacifiška železnica, koje izhodišče je v Torontu, končna postaja pa v Vancouveru ob Tihem morju.

Odkar je vseljevanje v Zedinjene države onemogočeno, se je val izseljencev obrnil proti Kanadi, ki je pred vojno na vse mogoče načine vabila delavne roke, da bi ji dvignile skrite zaklade in odprle ogromna postranstva svetovnemu gospodarstvu. Priseljevanje gre v visoke stotisoče in samo do 1925 je prišlo v deželo preko 400.000 duš raznih narodnosti. Življenjske prilike pa so ponekod tako težke in zaščita delavcev je še tako pomanjkljivo urejena, da Kanada morda ne bo mogla nadomestiti one prilike za zaslužek, ki so jo evropskim delavnim slojem nudile Zedinjene države pred veliko vojno. Prilike se bodo morda obrnile na bolje v nekoliko desetletjih, ko se bo industrija bolj razširila. Večji del izseljencev namreč nima namena ostati stalno v tuji deželi in se tam udomačiti, marveč si le zaslužiti toliko sredstev, da ž njimi lahko popravi svoje gospodarstvo v stari domovini. Redko naseljena Kanada pa za sedaj potrebuje predvsem milijonov novih nase'nikov, ki bi napolnili zevajočo praznino. Razvoj v tem pravcu seveda močno ovira svetovna gospodarska kriza, ki je tako zelo znižala kupno moč širokih slojev, da pridelki skoraj ne gredo več v denar.

t?J

Vojteh Lindtner

Mavrahi

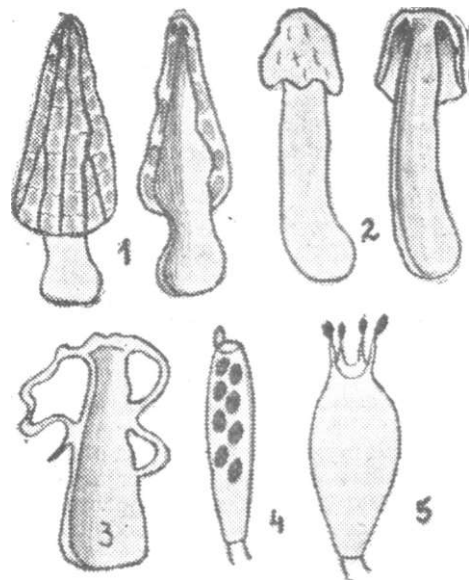
e vem, če je kdo že opazil pri nabiranju mavrahov v trenutku, ko se je dotaknil plodu, v neki višini nad njim sivkast oblaček, ki se kmažu razkadi. Tudi doma lahko opazuješ ta pojav. Odrzana goba, položena na vlažen mah, še vedno raste. Sicer ta rast ni toliko usmerjena v veličino kakor v produkcijo trosov. Oblaček, ki nastane po dotiku, tvorijo iz plodu izproženi trosi. Njih polet v višino znaša nekaj dm.

Anatomska zgradba gob je jako enostavna. Elementi (hife) so vedno podolgovate, nitaste stanice z rastjo v eno smer. Iz teh je zgrajen micelij, vrat in klobuk, več ali manj na isti način pri vseh gobah. Spreminjajo se le elementi, stanice, ki proizvajajo tros. Teh stanic je na milijone in milijarde in niso nanizane ena vrh druge, temveč so konci hif prosto ena poleg druge. Vse skupaj pa tvorijo ravno površino, ki je zgrajena kakor zamet ali kožušček krta. To površino imenujemo himenialno plast. Njena debelina se suče v desetinkah in stotinkah mm. (Odgovarjala bi pri kožuščku krta višini dlačic.) Himenialna plast je pri gobah najvažnejši del, saj so tu stanice, namenjene produkciji trosov. Niso tu samo stanice, ki dajo tros, vmes so še druge, napolnjene z oljnatimi kapljicami, ki dajo plasti posebne žive ali temnejše barve. Domala vse hife vodijo svoje odcepke in preplete do te plasti, da se tu končajo in oddajo svojo vsebino v tros.

Prvotno je himenialna plast bila pri gobah več ali manj ravna ploskev, kot skorja, ki se drži podloge, še danes je precej gob, ki so ostale na tej stopnji razvoja, torej brez vratu in brez klobuka. Pri drugih pa se je površina himenialne plasti večala. Dosegla je celo 200-kratno površino cele gobe. Smotreno je narava to površino namestila v plodišča, kjer jim je odmerila mesta. In vzporedno s tem stvorila tako različne tipe oblik. V himenialni plasti so stanice, ki dajo tros. Treba je tros na nekak način osvoboditi in predati vetrovom. Realizirani sta dve ideji: izstrelitev troska iz notranjosti stanice in prosti pad troska raz stanico. Zato imamo dva konstantna in jako razširjena tipa teh stanic, zaradi česar tudi gove delimo v dve veliki skupini. Kakor vedno v naravi, se z najmanjšim materialom doseže velik namen.

Pri mavrahih so stanice ozke in valjaste. V njih se tvori redno 8 trosov. Ta valjasta cevka ali mešiček (lat. ascus) je zaprt in njega elastična površina, pod rastočim naponom, pri gotovi jakosti odriše vrh mešička kot pokrov na stran (slika 4). Elastična površina mešička s tem

omahne na noter in potisne tros mimo pokrova na ven. Izproži se hipno in nenkrat. Je nešteto zrelih mešičkov v himenialni plasti. Trosov je toliko, da so vidni kot oblaček. Pri kukmaku so stanice bolj podobne betiču (lat. basidia), ki požene na vrhu redno 4 rožičke, katerih šiljastl konci se napihujejo v tros. (Slika 5.) Sicer je tudi tu neka sila, ki odvrže tros, toda ta je v primeri z mešič-

kom neznatna. Asci zahtevajo namestitev himenialne plasti samo na zgornji površini gobe, da je mogoča izstrelitev trosov v zrak. Tu površina himenialne plasti ni mnogo večja od gobe; prevelika bi ovirala izstrelitev trosov, ker bi si ploskve stale nasproti. Pri teh gobah prevladuje oblika čaše ali večja, skrivenčena in globelica površina, kot je to pri mavrahih, ki imajo že izrazit vrat. Če bi bile basidije v čašastih plodiščih, bi se trosi nabirali na dnu čaše in veter bi jih ne mogel raznašati. Himenialna plast, ki ima za elemente basidije, mora biti nameščena pod klobukom, da trosi lahko prosto padajo na zemljo. Pod klobukom je prostora dovolj za ogromno površino himenialne plasti. Tu so gube, bodice, labirinti, cevke in lamele obrasle s himenialno plastjo, ki je pod klobukom zadostno zaVarovana pred poškodbami, medtem ko pri njeni namestitvi na zgornji strani to ni mogoče.

Skupino gob, ki ima 8 trosov v valjastem asku, kot elementu himenialne plasti, nameščene na zgornji strani, imenujemo Ascomycetes.

Skupino gob, ki ima 4 trose na vrhu betiča, kot element v himenialni plasti, nameščene pod klobukom ali v notranjosti zaprtega plodišča, imenujemo Basidiomycetes.

Med Ascomycetes so mavrahi najbolj razviti in zato v sistematiki postavljeni na konec. Tu so vključene tri po obliki različne familije. V prvo familijo spadajo smrčki (Morchella), pri katerih se vrh vratu razširi v eliptičast klobuk, ali pa se navzgor spet zoži kot stožec. Površina je nagubana, nabrana v globelice in podolžna rebra, že v tej familiji dobimo vrste, pri katerih klobuk polagoma odstopa od vratu. Pri kapčarjih (Verpa) — drugi familiji — je klobuk samo na temenu pričvrščen na vrat. Površina je brez globelic in brez večjih gub, samo z neznatnimi vraskami (Hunzeln). Klobuček ni velik in je ime »kapčarji« prav dobro pogodeno. Pri tretji familiji hrčkih (Helvella) so krajci klobuka tako dolgi, da bi segali od temena gobe do tal, zato je klobuk nabran v gube, grbe, ter sem in tja preveliki nabori pritrjeni nazaj na vrat (slika 3). Klobuk hrčkov je valovit, svitkast, sedlast, krpast, grbast, skrivenčen, strgan — v glavnem brez globelic. Vsem mavrahom je himenialna plast na zgornji strani označena po barvi, ki je rumenkasto bela, siva, olivna, rjava, temna. Smrčki in kapčarji rasejo samo pomladi, hrčki čez vse leto na vlažnih tleh po vrtovih, travnikih, pesku, redko v temnem gozdu.

Na sliki so tudi v prerezu sloki smrček, si. 1. (Morchella elata), kapčar, si. 2. (Verpa conica), in hrček, si. 3 (shematski), da so ločniki-znaki bolj vidni, šest drugih vrst navaja Beg v svoji knjigi »Naše gobe*. Prava M. conica si. 68. je precej drugačna in taka H. lacunosa si. 73. mi je neznana, če se komu kateri primerek ne ujema s sliko, naj pomni, da je mavrahov veliko več in tudi ista vrsta jako menja razmerje dolžine vratu nasproti nje- ga podaljšku tako da oblika ni toliko značilna kakor prirastek in prostost klobuka. Doma hranim fotografiji in akvarele različnih mavrahov, ki im do danes še ne vem imen.

že dolgo je znano, da vsebujejo mavrahi strupeno helvelino kislino, ki se s kuhanjem ekstrahira iz gobe, zato je v navadi, da se mavrahi bodisi sveži ali suhi poparijo in voda odlije. Mnogo zaslug v prosvetljenju tega vprašanja ima Deutsche Gesellschaft für Pilzkunde v Darmstadtu. Iz člankov njenega društvenega časopisa podajam tu dosedanje rezultate, sloneče na natančnih opazovanjih primerov zastrupljenja z vodeničarji.* Vodeničarji

* V naravi sta po vnanji obliki dve slični vrsti, ki se lažje ločita po mikroskopskih znakih. Obe vrsti, Gyromitra sedaj Helvella gigas in esculenta ima Beg pod imenom užitni in orjaški hrček si. 71. In 72. Z Gorenjske sta mi neznan, z Do-

— kakor sploh vse strupene gobe — vsebujejo več strupov, od katerih se da eden ekstrahirati, drugi ne. Eden od teh najbrž povzroča zlatenico. V vodeničarjih ti strupi niso različno jaki. Najslabše je nabirati jih v deževnih in toplih dneh. Nekateri ljudje so proti tem strupom popolnoma imuni, kar dokazujejo primeri, kjer so rodbine použile isto jed in niso vsi člani oboleli. Nekaterim prva jed ne škoduje, šele druga ali tretja v zaporednih dneh použita. Domnevajo, da so prav za prav strupeni samo trosi. Sui mavrahi so se že pokadili, to je izpraznilo so eksplozivno domala vse trose iz askov in niso več strupeni. Pri zastrupljenju se učinek pokaže po 6 do 8 urah. Znaki so različni: srčni krči, utrip zmanjšan in neenakomeren, želodčni krči. Tipični znaki zastrupljenja so: povračanje, driska, znojenje, mrzlica. Težki primeri so: v nesvesti ali deliriju, ali v krčih ali zlatenica. Trajanje 9 ur, oslabeleost se čuti nekaj dni. Smrt nastopa po 2 do 9 dneh.

Gospodinje naj vse vodene mavrahe pu- ste osušiti in pokaditi. Poparijo in odlijejo naj vodo kakor doslej. Na mizo naj pridejo samo enkrat na teden. Komur dosedaj strupeni vodeničarji niso škodovali, mu po teh navodilih tudi v bodoče ne bodo.

Med gobami v Begovi knjigi je narisani tudi smrdljivi mavrah si. 70., ki ne spada med mavrahe, Ascomycetes, temveč med Basidiomycetes. Razvoj mu je popolnoma drug in zraste kakor karželj iz jajčastega zametka. To je ena izmed redkih gob, ki jim trose ne raznaša veter, ampak žuželke. Iz tega razloga, mora himenialna plast biti na zgornji strani. V globelicah, sličnim mavrahovim, ta himenialna plast zeleno zvedeni in ima hud duh po mrhovini, da zvabi žuželke in da se na njihove nožice prilepijo trosi. Za to gobo nimamo slovenskega imena, zgoraj navedeno je le prestava od kopice nemških — baš najmanj prikladna.

lenjske pa sta obe vrsti prišli na trg leta 1930. pod imenom vodeničarji. Domače ime naj ostane za obe vrsti, ker bi bila prestava iz latinskega esculentus = užiten neprikladna, po številnih primerih zastrupljenja, gobarju pa je s prostim očesom nemogoče ločiti eno od druge, ker sta obe orjaški. Pričakovati je z novimi odkritji tudi novo ime.

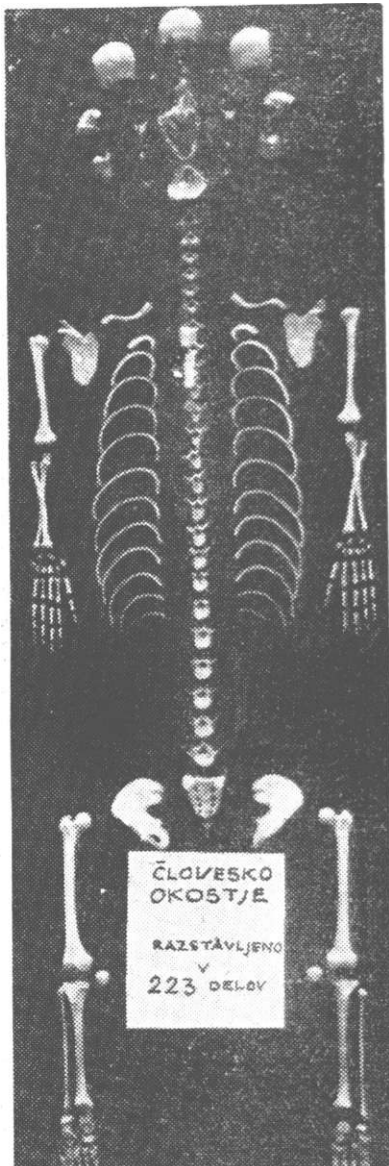
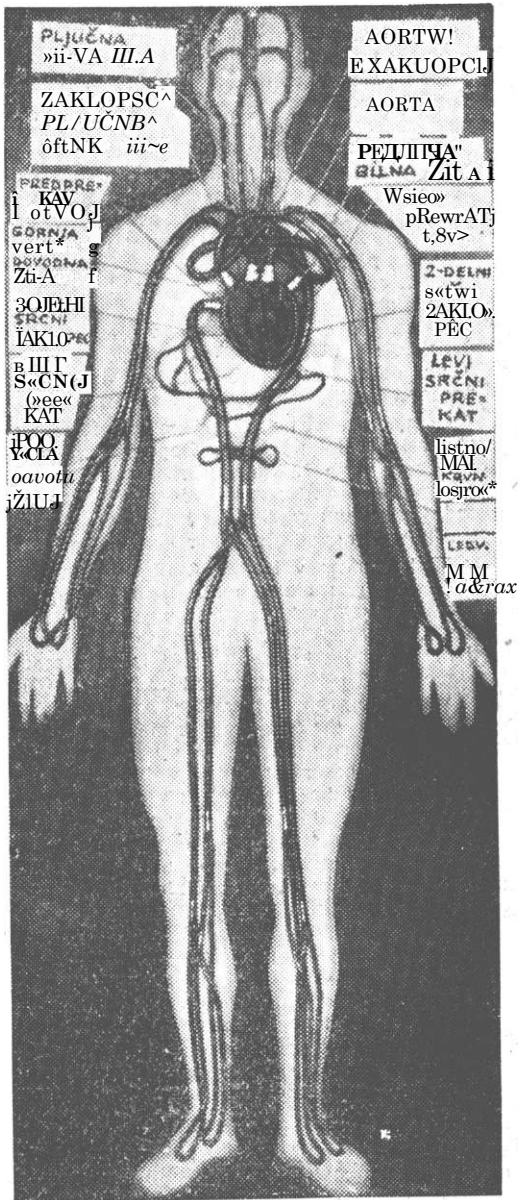

—jttt>

Spoznaj samega sebe!

V palači Evropa v Berlinu so otvorili največjo in najzornejšo potovalno razstavo draždanskega higienskega muzeja. Takšna

telo in svoje zdravje, ki pozna svoje telo in njegovo delovanje. Prosveta mora skrbeti, da bo spadalo k olikanosti prav tako poznanje svojega telesa kakor dostojno obnašanje. Na tej osnovi je zgrajena razstava draždan-

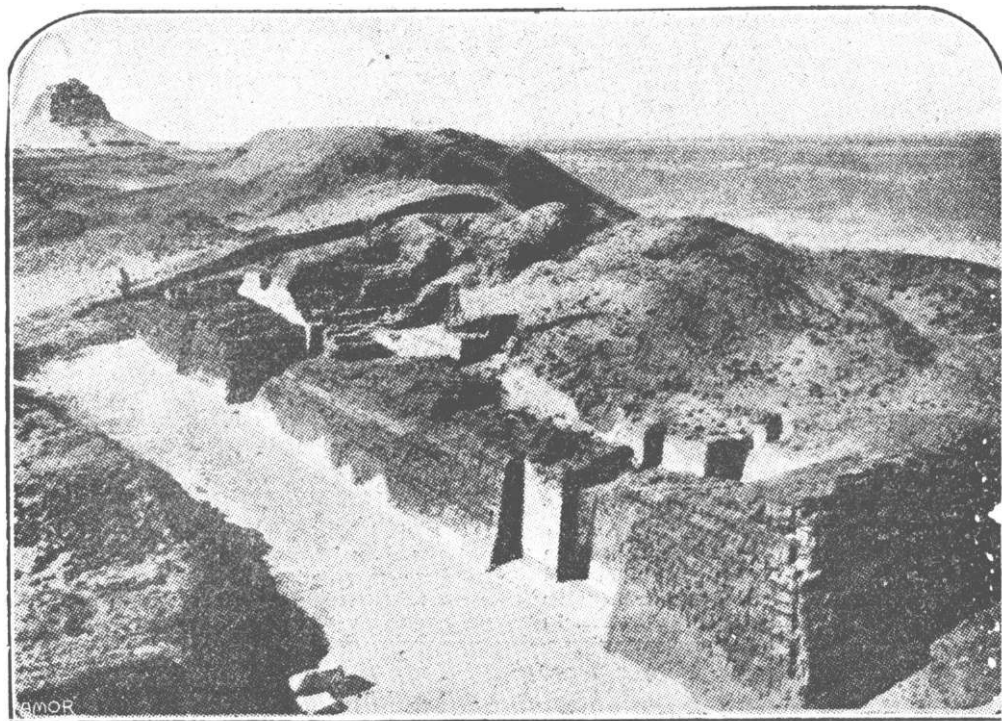

Odkritje novih grobov v Egiptu

—Egiptu se mudi vedno po nekaj znanstvenih odprav, ki iščejo dragocenih starin iz dobe faraonov. Vedno novi grobovi prihajajo na dan in ti so kakor odprta knjiga, v kateri se čita zgodovina visoke kulture starih Egipčanov.

Posebno srečo je imela zadnji čas odprava ameriške Pensylvanijske univerze, ki jo vodi Allan Rowe. V okolici Mejduma je izkopala več grobov, med katerimi da-

V mastabi Ni Hepa so preiskali tri rove, ki vodijo do same grobnice in ugotovili, da je bilo tudi semkaj že vlomljeno, kakor v večino drugih grobnic in sicer kratko po tem, ko so bile sezidane. Doslej je član ekspedicije profesor Petrie natančno pregledal le dve grobnici. Rovi, ki vodijo v obokane podzemne prostore, so bili zadelani s težkimi skalami, tako da je bilo prodiranje ne samo težko, marveč tudi zelo nevarno. Ekspediciji pa je slednjič uspe-

tirajo nekateri še iz tretje dinastije egiptskih kraljev, torej iz dobe pred kakimi 5000 leti, medtem ko so drugi šele iz rimskih časov. Med njimi leži dolgo razdobje 32 stoletij.

Zanimiva sta zlasti dva najstarejša grobova, ki so ju našli nekoliko severno-vzhodno od mejdumske piramide, v skupini neke vrste nagrobnih spomenikov imenovanih »mastabe«, zgrajenih iz opeke, nekako v času četrte dinastije, z namenom, da se shranijo v njih posmrtni ostanke članov rodbine Seneferu. Eno teh mastab so prepoznali za grob princa Ni Hepa, Seneferujevega sina. V neki drugi gomili so zemeljski ostanke njegovega drugega sina Ra Hotepa in njegove žene Neferte. Ta grobnica je bila okrašena s krasnima kipoma pokojnikov, katerih eden je bil veliki duhovnik v Heliopolisu.

lo premagati vse ovire in do kraja očistiti navpične rove, po katerih se pride do samih grobov. Rovi so skoraj štirikotnega prereza, stranice merijo nekako poldrugi meter. Sedem in pol metra globoko so obzidani z opeko, ostalih šest metrov pa izsekani v živo skalo. Ta del rova je bil zadelan z velikimi skalami, ki so jih počasi le odstranili drugo za drugo, tako da bi bil dostop v grobnico slednjič prost, če ne bi ležal na dnu še velikanski, v paralelipiped obklesan kamen, čia je od znotraj zapiral vhod. Zato so se morali preriti v grobnico s strani, skozi zidane stene.

Vsa grobnica, tudi tla in strop sta obložena z velikimi oglajenimi ploščami apnenca, kakor sploh pri večini grobnic v tem kraju. Grobnica je bila do dve tretjini visoko zadelana z blatom, vendar so se pa takoj našli očitni znaki, da je bila

že oropana. Roparji niso mogli vdreti »kozi rov, ker ga je zapiral omenjeni kamen, marveč so morali priti skozi strop, kakor se da sklepati po tesni odprtini, ki je komaj tako široka, da bi zlezal skoz njo otrok. Do te odprtine je bil skozi vaihodno steno mastabe izkopen rov, skozi katerega je pozneje naplavila voda v grobnico blato. Nedvomno so roparji tudi res spustili v grobnico samo kakega drobnega dečka, ki jim je skozi stropno odprtino podajal dragocenosti, ki so se našle v krstah.

Delavci ekspedijeje so varno odstranili iz grobnice blato, in ko so ga prebrali in presejali, so našli na stotine biserov, najbrž iztrganih iz neke velike ogrlice, kar se da sklepati po različni velikosti draguljev. Med biseri so se našli tudi zeleni skarabeji iz pečene gline. Na podlagi najdenih ostankov se je posrečilo ogrlico popolnoma rekonstruirati. Morala je biti redko lepo okrasje, saj je merila nekaj nad tri metre v dolžino, da se je lahko ovila nekajkrat krog vratu. Ogrlica je precej podobna tisti, ki se je našla v Sakkarahu, grobnici kraljice Iput iz druge dinastije.

Krste ni več v grobnici, toda večkrat se ponavljajoči napis v hieroglifih pouči obiskovalca, da je tod počival kraljev sin Ny Hep.

Mastaba, v kateri je bila grobnica tega kraljevega sina, je pravokotna, 38 m dolga, 25 m široka in skoraj 21 m visoka zgradba, ki pa se dviga zdaj le še devet metrov nad okolico. Na oko se vidi kot pritlikava, odsekana piramida s tremi nišami, za katerimi se začenjajo trije navpični rovi, ki vodijo do grobnic.

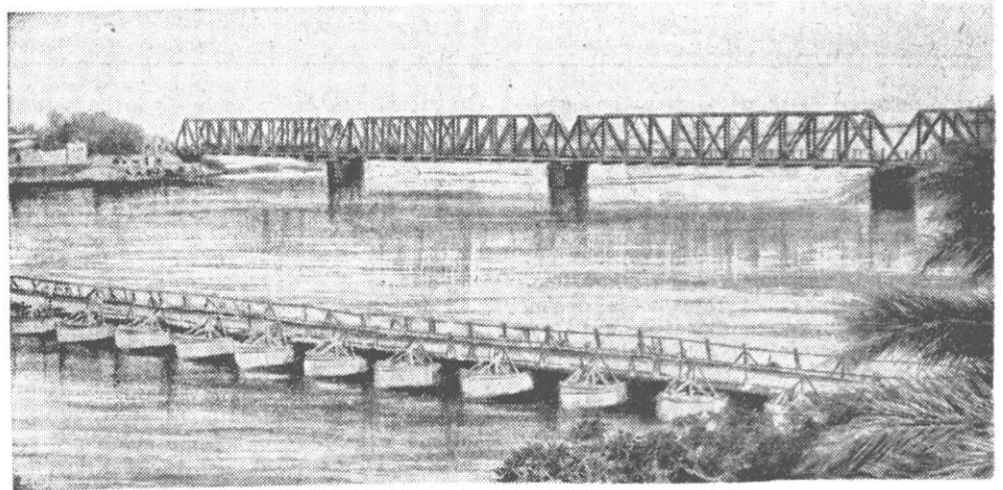
Severno od te leži dokaj pomembnejša mastaba, v kateri sta grobnici Ra Hotepa in njegove žene Neferte. To mastabo je že 1872 predskala Mariette, 1891 pa Petrie, ki

je sicer odkril grobnico Ra Hotepa, pustil pa nedotaknjeno grobnico njegove žene. Obe grobnici sta bili že davno poprej oropani. Dohodni rovi so bili v tako slabem stanju, da je bilo zelo nevarno prodirati v notranjost.

Odprava Ajlana Rowa se je pa lotila tudi te težavne naloge in trud je bil bogato poplačan. Roparji so temeljito opravili svoj posel. Toda arheologi so napravili tako izvrsten odlitek princesine krste, kakršen se doslej še ni posrečil v Egiptu. Rov, ki vodi do grobnice, je sličen poprej omenjenemu. Grobnica sama je nekaj nad štiri metre dolga in nekaj nad tri metre široka, dočim znaša nje višina samo 172 centimetrov. Kamen je tu že precej preperel, tako da se nenehoma krušijo s stropa obložne plošče. Delo je zaradi tega zelo nevarno. Ta grobnica je bila do vrha polna blata, v katerem se je ohranil izvrsten odtisek krste, ki je stala nekoč na tleh.

Kako je ta prirodni odlitek prav za prav nastal? Raziskovalci domnevajo, da je morala biti grobnica takrat, ko so vdrli vanjo roparji, že napolnjena z blatom, ki je popolnoma oklenil krsto. Roparji so vzdignili pokrov, odnesli vsebino in slednjič še krsto v posameznih kosih. Obdajajoče blato pa je bilo že toliko strjeno, da so ostale oblike nepokvarjene. Pozneje so napolnili ta kalup okruški s stropa, ki pa so bili tako krhki, da so jih zdaj zlahka odstranili in napravili odlitek krste, po katerem so potem rekonstruirali rakev v vseh najmanjših podrobnostih.

Krsta je bila dolga 211 cm, široka 134 cm, visoka pa 113 cm. Ostenki so bili narejeni iz več prekrivajočih se desk in okrepljeni z letvami. Kakšen je bil pokrov, se pa seveda ne ve. Vsekako pa pomeni rekonstrukcija te krste važno oporo za nadaljnja raziskovanja arheologov.

MOST V PARADI2
Novi most čez reko Evfrat pri Falujahu, edini moderni most, ki vodi v zemeljski raj

JAPONSKA

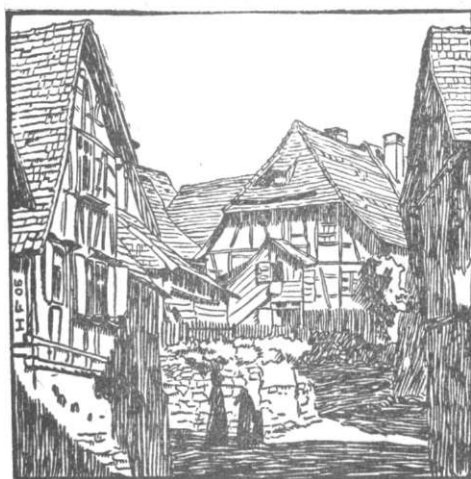
V SLIKI IN BESEDI

japonska, Kitajcem dolgo časa znana pod imenom Jih pun Kvoh, dežela vzhajajočega sonca, je cesarstvo, obstoječe iz niza kakih 4000 pred vzhodno obalo Azije ležečih otokov. Od teh 4000 otokov je približno samo 500 naseljenih. Glavni otoki so Honshu, Shikoku, Kiushu, Jezo in Formosa. Koreja je bila formalno anektirana leta 1910.

Japonska zgodovina sega nazaj v leto 666 p. K., ko je vodja neke osvojevalne tolpe Jimu Teno podjarmil domača plemena in se nato naselil v Jamatu. V zgodnjih začetkih japonske zgodovine je rod Jamato polagoma premagal plemena različnih običajev in jezikov ter ustanovil dinastijo, ki vlada še danes.

H, Freytag: ZAKOTJE

Zakaj umetno hranjeni dojenčki slabo uspevajo

Umetno hranjeni dojenčki hirajo neredko prav nevarno, tudi če je nadomestek za materino mleko še tako skrbno sestavljen glede na sladkor, maščobo in druge sestavine. Zdi se, da se je sedaj znanost za pomemben korak približala bistvu materinega mleka in njegovi posebnosti. Profesor Zondek je namreč ugotovil, da vsebuje materino mleko povprečno trikrat toliko bakra kakor kravje mleko. Ker igrajo druge težke kovine v človeškem telesu (svinec v mozgu, železo v krvi) tako važno vlogo, moramo domnevati, da baker za njimi v važnosti nič ne zaostaja. Treba bo torej delati poskuse; kravjemu mleku, zmešanemu z dodatki za dojenčke, se bo moralo dodati **toliko** bakra, da bo ta umetna hrana tudi **y tem** oziru odgovarjala materinemu mleku, — Rà.

m i M I N U T E I J W I . f O T O V A N 7 J

Mednarodno mesto Šanghaj

Šanghaj leži res na Kitajskem, toda v njem prebiva vseh drugih narodnosti več nego Kitajcev in mednarodni vplivi docela zastirajo domače interese. Je pa mesto lepo in zanimivo.

Veliki prekoceanski parniki ne izkrcajajo potnike v samem Šanghaju, marveč nekako štiri in dvajset kilometrov nižje v Vusungu, kjer je stekališče rek Jangtse in Vangpo. Vožnja na rečnem parniku po reki Vangpo je prav primerna uvertura za poset čudovitega mesta. Po reki se gnetejo najraznovrstnejša plovila od bleščeče bete jahte mednarodno znanega milijonarja pa do skromnih kitajskih džunk, ki jih je polno po vsem kitajskem vodovju. Vmes plavajo prijazni cvetlični čolni, primitivne barke, ki se veslajo kar z nogami, a tudi mrko sive bojne ladje in križarke ter množica vlačilcev in motornih čolnov, kar vse skupaj ustvarja sliko nenavadne živahnosti.

Šanghaj je drugo največje trgovsko pristanišče Kitajske. Nekakšno prehodno tržišče za vse severno ležeče pokrajine. Od tod se izvažajo velikanske količine svile, kož, čaja in olja, pa še vsakovestnega drugega blaga. Uvažajo pa se skoraj vsi znani tovarniški izdelki in sirovine.

Šanghaj je vedno tako živahno mesto kakor malokatero, pa najsi divja tudi bojna vihra po njegovih ulicah.

Kdor potuje v Šanghaj, da bi našel v njem pravljino mesto Daljnega vzhoda, bo kaj kmalu spoznal, kako napačno si je vse predstavljal. Izvzemši skromne kitajske četrti, ne bo našel tu ničesar tipično kitajskega ali orientalskega. V bistvu je Šanghaj mednarodno mesto, vzraslo na samih meddržavnih

Cesta v mednarodnem delu šanghaja

pogodbah. V mestu je odločilnih troje oblastev hkrati: kitajsko, francosko in mednarodno. Slednje dela vzajemno z mednarodnim svetom, katerega člani imajo le častne funkcije. Ta svet se voli in imajo glasovalno pravico evropski, ameriški in japonski davkoplačevalci. Ker pa plačujejo največ davko, v Kitajci, se seveda venomer bore, da bi bili tudi oni zastopani v mednarodnem svetu.

Delo, ki sa je opravil mednarodni svet, je veliko. Poskrbel je za lepe ceste, parke in nasade ter za tisoč drugih naprav in izboljšanj, da velja zdaj Sanghaj za vzor inozemskega naselja.

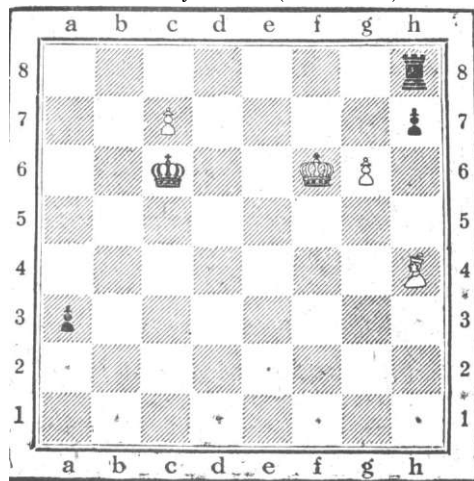
Moderni Sanghaj je zelo eleganten. Vidi se dame v najnovejših francoskih toaletah in z najdražimi inozemskimi avtomobili. Kdo še ni čul o Bundu, najznamenitejši cesti vzdolž obale, ob kateri se vrste poslaštva, krasne vile in monumentalne trgovske palače, s katerimi bi se lahko ponašalo vsako svetovno mesto?

Razna podjetja so si zgradila v Šanghaju velike tovarne. Zlasti Japonska je osnovala mnogo predilnic za bombaž. Kitajsko delavstvo je dobro in ceneno, kar je nemalo pripomoglo k blagostanju tega milijonskega Babilona.

S I S A H I

Problem 14

G. N. Sahodjakin (Moskva)

Beli vleče in napravi partijo neodločeno.

Rešitev problema 13

1. Kb3l, K:e5 2. Lg3+, Kd5 3. Sf6+, Kc5 4. Sd7+, Kd5 5. Sb6+, Kc5 6. Sa4+, Kd5 7. Sc3+, Kc5 8. Lf2X. Enako čista mat-slika nastane v drugi varianti 1... a5—a4+ 2. K:a4, K:e5 3. Lg-3+, Kd5 4. Sf6+, Kc5 5. Sd7+, Kd5 6. Sb6+, Kc5 7. Lf2X.

E

PRI POVE DU JE70

Vtihatapljeni monarh

1860 je ljudsko glasovanje v Romuniji odločilo, da bi bil princ Kari iz rodbine Hohenzollern-Sigmaringen prav primeren agent za njihovo državo. Žal pa so nastale velike težave in ovire pri načrtu, kako spraviti novega vladarja čez madžarsko mejo. Slednjič se je moral princ odločiti,

da bo zapustil Nemčijo popolnoma neopazeno in da bo potoval kot kotnormik svojega poznejšega vnanjega ministra. Toda madžarska obmejna policija je nekaj izvohala in ponoči je iznenada vdrla v prinčev sobo nekaj policijskih uradnikov. Bodoči vladar je trdno spal, ko so ga Madžari ne baš rahlo dvignili iz postelje in sa vprašali za ime. V zaspanosti se je bil Kari menda že za rekel, ko je zdajci stopil v sobo njegov »gospodar« in mu prisolil zaušnico, češ »pri snoda, kaj ne znaš povedati, da se oišes za Hansa Kocha!« Ministru se je zvijsača posrečila in kralja so srečno pretihatapili čez mejo. Monarh pa vzlic temu zaušnice vse življenje ni mogel oprostiti svojemu ministru. Za kralja Karla I. romunskega je bil kronan šele 1881. Lani, v maju pa je bila za 50letni jubilej Hohenzollerncev v Romuniji izdana serija znamk s podobo tal' o imenitno vtihatapljenesa kralja.

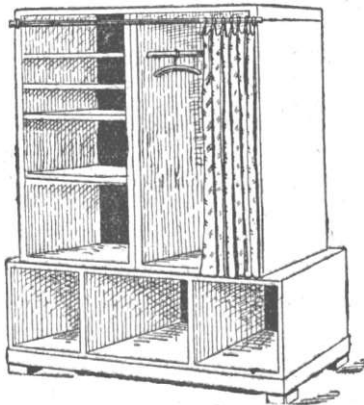

ČLOVEK IN DOAV

Red v otroški izbi

Naj si še tako prizadevamo, kar najbolj praktično urediti otroško izbo, zmerom bo nekaj narobe, če pride vanjo otrok brez discipline. Pogoj za red v otroški sobi je vzgoja otrok k redu. Otrok je pa seveda plod vseh vtiskov in vplivov svoje okolice in si Drilasti smisel za red le v urejenem okolju.

Kdor hoče postaviti otroku v sobo primerno pohištvo, mora razumeti otrokovo

bistvo. Otrok dorašča ob vseh rečeh, s katerimi pride v dotiko, ob vseh si razvija svoje čute, dokler jih ne umeie docela uporabljati. Zaradi tega je potrebno, da dobi otrok o pravem času tisto, kar potrebuje, zakaj otroške potrebe na trpe odlašanja.

Kadar naj se dete s tremi ali štirimi leti nauči težke kreposti reda, mora imeti pred vsem na razpolago pregledno in njegovi velikosti primerno omaro, ki mu naj to delo olajša. Najbolje je, da se naredi taka omaro kar doma, da orevec ne velja, in da bo taka kakršne si želimo. Iz nekaj zabojev se porujejo žebli, deske se ogladijo s 9trgalnim papirjem, nato pa nekajkrat prevlečejo s primerno lakovo barvo. Deeke se potlej s pomočjo vijakov sestavijo v predala, kakor kaže naša slika ali pa tudi poljubno drugače po individualnem okusu. Znotraj se predali oblože s platnom, spredaj ee pa na medeninastem drogu obesi pisan zastorec v indantrenskih barvah, ki so najpristnejše in otroku ne morejo nikakor škodovati. Iz take omarice si otrok lahko sam poišče. Cesar potrebuje in na ta način eam skrbi za red v svoji sobi.

AKO SENEVES

Kako osvetljuje sonce zemljo

Površina onega dela zemlje, ki ga sonce neposredno obseva, je precej večja od neobsevanega, in sicer zaradi tega, ker se nam sonce ne pojavlja kot svetla točka, ampak kot okrogla plošča s polumerom ene polovice ločne stopinje. K temu se pridruži še atmosferska refrakcija, ki čas osvetljenja podaljša, in refleksija, ki povzroča somrak. Pri refleksiji razločujemo meščanski somrak od astronomskega. Prvi traja od sončnega zahoda do onega trenutka, ko je sonce zatonilo za 6° pod obzorje, in je človeku za udejstvovanje potrebna umetna luč; drugi pa traja potem še tako dolgo, dokler sonce ne stoji 18° pod obzorjem. Zato je le ena tretjina vse zemeljske površine vedno popolnoma temna, med tem ko je ena sedmina v somraku. — Rč.

Uganka groenlandskega lednika

Z 80 teorijami je že skušala odgovoriti znanost na vprašanje, zakaj ledniki tečejo. Nova uganka pa je za geologe lednik Muir na Aljaski, ki se proti vsem logičnim pravilom premika navzgor namestu navzdol. Ta lednik je že 1879 temeljito proučil Škot John Muir, ko pa ga je lani iznova obiskala neka znanstvena odprava, je na veliko presenečenje ugotovila, da se je medtem umaknil jezik lednika nekaj kilometrov nazaj. Čeprav silijo ledne gmote nenehoma v dolino, je vendar zdaj čelo lednika za več kilometrov bolj oddaljeno od morja kakor pred 50 leti. To je tem bolj čudno, ker štejejo lednike na Aljaski med najhitrejšje tekoče lednike na svetu. Dočim se n. pr. alpski ledniki premaknejo letno le za kakih 100 metrov v dolino, napravijo ledniki na Aljaski desetkrat večjo pot.

Podokniea Iirazinta il. Tecklenburg

KARIKATURA

men vložek v zgornjem delu, da so bila gotovo na toplem rameina. Zavflit kot mumija in zapreden kot bubu je čakal na spanec. Takrat ni poznal skrbi in strasti...

V spalnici* je bilo poleti in pozimi temno, okna so bila podnevi to ponoči zaprta z oknicami. Nekoč, ko je za krajši čas od-potoval na deželo, je pozabil skrbno zarpreti vsa okna in v sobi je bilo, ko se je vrnil, mnogo stenic. Ker je mislil, da prej ni bilo stenic, je sklepal, da so se stenice razširile zaradi svetlobe; zato je dal sploh za vedno zapreti oknice. Steničjega zla so ga rešili njegovi ljudje s ekrlvnilm očiščenjem to Kant je spal zopet iaforino, dasi ni točno vedel, zakaj...

Glede svetlobe je bil torej deloma po lastni krivdi v zmoti. Vedama pa je grešSJ zoper higieno s strastnim uživanjem kave. če pa je kdo umrl v najboljših letih, d« Kant pripomnil: »Najbrž je pil pivo«. Svoje kave pa po obedu skoraj ni mogel pričakati. če eo mu dejali, da bo takoj, je vzd tonil: »Do tedaj lahko unirem.« često se ije dvignil pri mizi in zaklical ptrot! vratom: »Kave, kave!« Ko je slišal, da sluga hiti po stopnicah, je radostno ivakliknil: »Vidim zemljo!«

V ostalem je bilo Kantovo življenje dan najstrožjega reda, tako da ae prav za prav samo njegovu zasluga, če je bil vedao zdrav im doživel starost. Zdi se, da se je zavedal svoje volje, ki je ibila nekako potrefana gimnastu, ki dolgo fiodl po slabo napeti vrvi, ne da bi izgiubil ravnotežje.

Skrb za ohranitev, zdravja je bila trudil vzrok, da so ga zelo zanimali novi sistemi v medicini, s katerimi pa se deloma ni mogel sprijazniti. Posebno mu ni ugajalo, da se človeštvo glede bolezni! preveč primerja a živalstvom. Na starost ga je često bolela glava; ^vzroke za to je iskal v elektriiki. Svojiim prijateljem je vedrno češče tožil, da je začela narava uveljavljati svoje pravice nad njim in se pričinja pod pezo let potapljati...

(Po sestavku dir. Pr. Herafelda).

Glas z neba

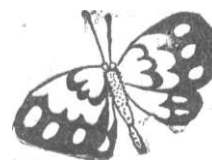
Metanje letakov Iz letal je že dolgo znana in prav uspešna reklamna metoda. V mnogih zaostalih deželah, kjer večina prebivalstva še ni večča čitanju, so pa letaki seveda brez pomena Tu je treba poseči spet po živi besedi in letalo je tudi v tem primeru izvrstno pomagalo, če je opremljeno z močnim zvočnikom, mikrofonom in ojačevalcem. Ob priliki zadnjih nacionalnih vstaj v Indiji so razposlali Angleži po deželi letata z zvočniki, ki so v domačih narečjih zviška svarila ljudstvo pred nepremišljenimi dejanji. Glasovi so se razločno slišali še iz višine nad 1000 metrov in lahko si mislimo, kako močan vtisk je moral napraviti svarilni glas z neba na prazno verno prebivalstvo^.

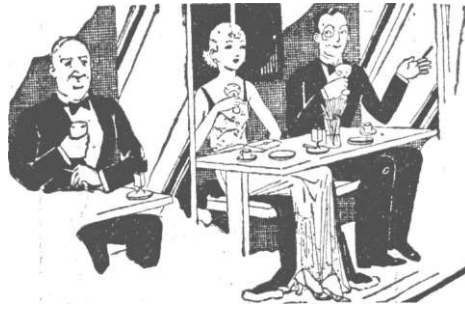
Snowden
(The Graphics)

Sovjetska karikatura razorožitvene konference

HUM. OR

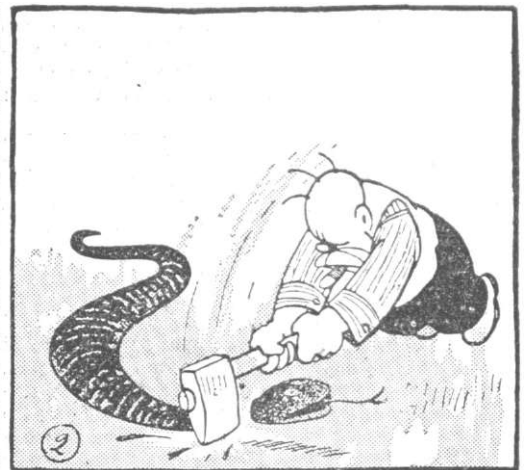
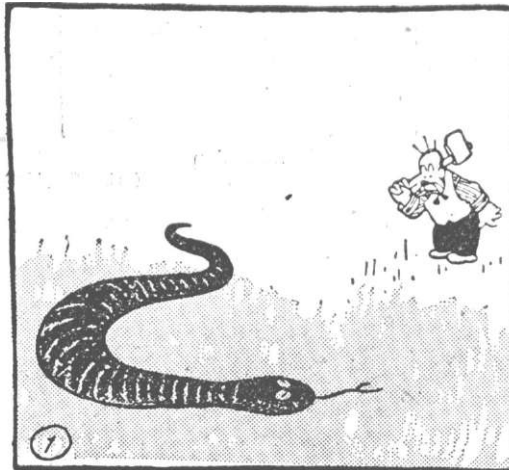
»Goslač v tem lokalu svira vsak dan slab-
Se, toda danes pa svira kakor pojutrišnjem!«

#

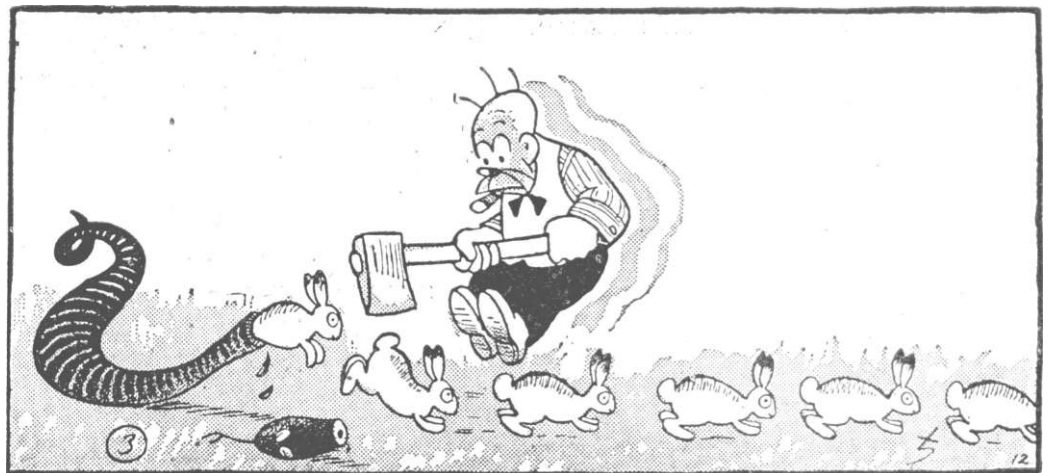

»Marija, ali si že ljubila koga pred
menoj?«

»Ne, dragi! Cesto sem že cenila moške
zaradi njih poguma, moči, lepote, inteligen-
ce, toda pri tebi vidim samo ljubezen!«

COPYRIGHT © LEJ BK 6 COENHAGEN

Adamson razkrinka požeruha